

Hanna Hildén

- KOULUKIUSAAMINEN -
KUNINKAANHAAN YLÄKOULUSSA VUOSINA 2008–2012
TOTEUTETTUJEN KOULUKIUSAAMISKYSELYJEN
TULOSTEN ANALYSOINTI JA PÄÄTELMÄT

Sosiaalialan koulutusohjelma
2013

KOULUKIUSAAMINEN
KUNINKAANHAAN YLÄKOULUSSA VUOSINA 2008–2012
TOTEUTETTUJEN KOULUKIUSAAMISKYSELYJEN TULOSTEN
ANALYSOINTI JA PÄÄTELMÄT

Hildén, Hanna
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaali-alan koulutusohjelma
Toukokuu 2013
Ohjaaja: Hamilo, Outi, THM, HM
Sivumäärä: 49
Liitteitä: 1

Asiasanat: koulukiusaaminen, koulukiusaamiskysely, kiusaamisen ehkäiseminen, kiusaamisen ehkäisemiseen käytetyt menetelmät Kuninkaanhaassa

Opinnäytetyön tavoitteena oli kertoa koulukiusaamisesta yleisesti ilmiönä sekä kertoa niistä toimenpiteistä, joita on toteutettu Porissa Kuninkaanhaan yläkoulussa kiusaamisen ehkäisemiseksi. Tavoitteena oli saada käsitys siitä, miten koulukiusaaminen on kehittynyt Kuninkaanhaan koulussa vuosina 2008–2012 ja arvioida, miten mahdolliset tukitoimet ovat vaikuttaneet koulukiusaamisen tilastolliseen nykytilaan.

Koulukiusaamiskyselyt on toteutettu Kuninkaanhaan koulun oppilailla v. 2008–2012 periodin aikana, joten minulla oli käytettävissäni valmiiksi kerättyä aineistoa. Lisäksi olen tutustunut lukuisiin koulukiusaamista käsitteleviin oppikirjoihin sekä haastatellut koulun oppilashuoltoryhmää koulukiusaamisesta ja erilaisista oppilashuollollisista toimenpiteistä Kuninkaanhaassa. Henkilökohtainen näkökulma on syntynyt oman työni kautta, toimiessani 6 vuotta koulukuraattorina kyseisessä koulussa.

Opinnäytetyöni on kvantitatiivinen tutkimus. Opinnäytetyöni tausta on hyvin käytännönläheinen ja yhteydessä työtehtäviini. Opinnäytetyöni perustuu kyselyjen tuloksiin ja näiden analysointiin ja niistä syntyviin päätelmiin.

Koulukiusaamiskyselyjen tutkimisen, analysoinnin ja vertailemisen perusteella voi todeta, että koulukiusaaminen Kuninkaanhaan koulussa on vähentynyt vuodesta 2008 vuoteen 2012 verrattuna. Päivittäin tapahtuvaa kiusaamista on esiintynyt enää hyvin vähän tultaessa vuodesta 2008 vuoteen 2012. Myös merkille pantavaa tutkimuksessa on se, että oppilaat ovat rohkaistuneet kertomaan kiusaamisesta herkemmin eteenpäin muille ihmisille vuonna 2012, kun vuonna 2008 kiusattu jätti mieluummin asiasta kertomatta.

Systemaattinen kiusaamiseen puuttuminen, erilaiset menetelmät sekä yhteisöllisyyteen ja osallisuuteen tähtäävät toimenpiteet ovat olleet omiaan vähentämään koulukiusaamista Kuninkaanhaan yläkoulussa.

BULLYING IN SCHOOLS – ANALYSIS AND CONCLUSIONS OF INQUIRY IMPLEMENTED AT KUNINKAANHAKA SECONDARY SCHOOL IN 2008-2012

Hildén, Hanna

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in social studies

May 2013

Supervisor: Hamilo, Outi

Number of pages: 49

Appendices: 1

Keywords: school bullying, bullying-inquiry, bullying prevention, methods of bullying prevention in Kuninkaanhaka

The purpose of this thesis was to tell about school bullying in general phenomenon and tell about those actions, which have been implemented to prevent bullying in Pori's Kuninkaanhaka secondary school. The aim was to get an idea, how the school bullying has developed in Kuninkaanhaka year 2008-2012 and to evaluate, how the support in Kuninkaanhaka has influenced the current state of bullying.

Bullying-inquiries have been implemented in Kuninkaanhaka year 2008-2012, so I had pre-collected data to use. In addition to that, I have explored books about school bullying and interviewed our school's student support group. My personal view has been born through my work. I have been a social worker in Kuninkaanhaka secondary school for 6 years.

My thesis is a quantitative research. It is a very practical research and in connection with my work. My thesis is based on the results of bullying-inquiry and the analysis and conclusions of it.

Bullying-inquiries research, analysis and comparison, show that school bullying has been decreased in comparison of year 2008 to year 2012. Bullying, which have been taken place every day, has been occurred much less in comparison of year 2008 to year 2012. Also good news is that the students have been brave enough to tell about bullying to others in year 2012. In year 2008 the student, who had been harassed, rather not told about it to others.

Systematic interference in bullying, different kind of methods and collectivity and involvement in school, have been decreased school-bullying in Kuninkaanhaka secondary school.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	KUNINKAANHAAN YLÄKOULUN TOIMINTA-AJATUS JA ARVOT.....	6
2.1	Oppilashuollon toiminta Kuninkaanhaassa.....	7
2.2	Koulukuraattorin rooli kiusaamisen ehkäisijänä, selvittelijänä ja sovittelijana	10
2.3	Luokanvalvojan rooli kiusaamisen ehkäisemisessä.....	12
3	KOULUKIUSAAMINEN.....	14
3.1	Koulukiusaamisen määritelmät.....	16
3.2	Kiusaamiseen puuttuminen Kuninkaanhaassa.....	19
3.2.1	Erilaiset tukitoimet Kuninkaanhaassa	21
3.2.2	Oppilaiden osallisuus kiusaamisen vastaisessa työssä	26
3.2.3	Viranomaisyhteistyö.....	27
3.3	Tavoitteena kiva koulu.....	28
4	KOULUKIUSAAMISKYSELYN TOTEUTTAMINEN KUNINKAANHAASSA.	29
4.1	Tutkimuskysymys	29
4.2	Yleistä tietoa kyselystä sekä sen toteuttamisesta.....	29
4.3	Tutkimusmenetelmät.....	30
4.4	Kohderyhmä ja aineiston keruu	31
5	VUOSIEN 2008–2012 TOTEUTETTUIJEN KYSELYJEN TULOSTEN ANALYSOINTI.....	31
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	40
7	POHDINTA.....	42
	LÄHTEET.....	47
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni tarkoituksena on kertoa koulukiusaamisesta yleisesti ja ilmiönä kouluissa. Työni teoreettisessa viitekehyksessä käsitellään aiheita koulukiusaaminen, sen ehkäiseminen ja siihen puuttuminen. Tutkimusaineisto on kerätty kiusaamiskyselyjen vastauksista, jotka on toteutettu Kuninkaanhaan yläkoulun oppilaille vuosina 2008–2012.

Lapsi viettää lähes kolmasosan vuorokaudestaan koulussa ja koulumatkoilla. Ei ole siis yhdentekevää, minkälaisia koulupäiviä hänellä on. Useampi kuin joka kymmenes oppilas lähtee aamuisin kouluun kiusaajaa peläten. Koulukiusaamista tapahtuu yleensä tunneilla ja välitunneilla. Useimmat kiusatut eivät uskalla kertoa tilanteestaan kenellekään, koska pelkäävät, että aikuiselle kertominen vain pahentaa tilannetta. (Salmivalli ym. 2009,6.)

Koulu voi olla hyvänolon, mutta myös pahanolon paikka lapselle. Negatiiviset koulukokemukset jättävät jälkensä pitkään aikuisikään. Monet muistelevat vielä aikuisenakin, miten kaltoin kohdelluksi he kokivat tullessa koulussa. Kiusaaminen on todellista niin kouluissa kuin työpaikoilla. Kiusaamisen nollatoleranssitilaa emme saa-vuta koskaan, vaikka siihen koulu yhteisöissä pyrimmekin. Kiusaaminen on yhteisölinen ilmiö, joka ei ole vierasta lasten eikä aikuistenkaan elämässä. Kiusaamista emme siis voi poistaa koskaan kokonaan, mutta toimintatapoja ja asenteita muuttamalla, voimme rakentaa yhteisöistä inhimillisempiä ja suvaitsevaisempia. Ja jokainen kiusaamistapaus, joka on saatu selvitettyä ja eliminoitua, vaikuttaa positiivisesti niin kiusatun kuin kiusaajan elämään. Kiusaamisessahan on kyse myös erilaisuuden huonosta sietokyvystä ja kiusaajan omasta epävarmuudesta. Ja toki kyse on myös aina jonkinlaisesta vallankäytöstä. Koulukiusaaminen on myös aina väkivaltaa; siinä on mukana sosiaalista sopeutumattomuutta ja aggressiivisuutta (Harjunkoski 1994, 17).

Tämän opinnäytetyön tehtävänä on osoittaa, miten koulukiusaamista on tilastollisesti esiintynyt Kuninkaanhaan koulussa vuosina 2008–2012. Tarkastelen työssäni koulukiusaamista ilmiönä ja sellaisia käytännön ratkaisuja, jotka ovat saattaneet vähentää ja ennalta ehkäistä koulukiusaamista. Analysoin kiusaamisen kehittymistä luokka-

asteilla sekä tarkastelen eri näkökulmia koulukiusaamiseen liittyen. Toivon mukaan tämä opinnäytetyö toimii työkaluna niille, jotka työskentelevät koulumaailmassa, mutta myös työkaluna minulle itselleni jatkossa työskennellessäni koulukuraattorin tehtävissä. Koulukuraattorin työssä sovittelen ja yritän ratkaista koulukiusaamistapa-uksia hyvässä yhteistyössä oppilaiden, opettajakunnan ja vanhempien kanssa. Valitsemani ajankohdan tarkasteluun mahtuu mukaan viisi lukuvuotta. Se on jo suuntaa-antava aikaperiodi, josta pääsee tarkastelemaan kiusaamisen kehittymistä Kuninkaahanhaassa.

2 KUNINKAANHAAN YLÄKOULUN TOIMINTA-AJATUS JA ARVOT

Kuninkaahanhan yläkoulu on noin 450 oppilaan koulu Porin kaupungin keskustan tuntumassa, Kuninkaahanhan kaupunginosassa. Koulu on valmistunut vuonna 1960. Koulussa toimivat 6.-9.vuosiluokat. Koulun kuutosluokkalaiset siirtyvät Kalaholman koulusta Kuninkaanhakaan koulun tilanpuutteen vuoksi. (Kuninkaahanhan oppilashuoltoryhmä, ryhmäkohtainen tiedonanto 25.3.2013.)

Kuninkaahanhan koulusta lähetetään nuoria vahvoina elämän jatko-opintoihin. Painopistealueina ovat tietoyhteiskunnan ja kansainvälisyyden kehittäminen. Lisäksi koulussamme toimii 7.-9.luokilla liikunta- ja valmennusluokat. Näille luokille valitaan oppilaat liikuntatestien ja urheilumenestyksen perusteella. Koulu on saanut tunnustusta tänä vuonna tämän asian kehittämistä ja edistämistä. (Kuninkaahanhan koulun www-sivut 2013.)

Liikunta- ja valmennusluokille tulevat oppilaat tulevat eri alakouluista sekä Porista että Ulvilasta. Muut oppilaat tulevat lähikouluista, joita ovat Herralahti, Uusikoivisto, Kalaholma sekä Ahlainen. Painopistealueina Kuninkaahanhaassa ovat myös oppilastoiminnan kehittäminen osallisuutta ja vaikuttavuutta edistämällä. Lisäksi Kuninkaahanhaassa toimii tukioppilasryhmä, jonka toisena ohjaajana toimii allekirjoittanut. (Kuninkaahanhan koulun www-sivut 2013.)

Koulussamme toimii 31 opettajaa sekä rehtori, koulusihteeri, kouluterveydenhoitaja sekä koulukuraattori. Ennen koulun keittiö-, siivous- ja kiinteistöhenkilökunta kuuluivat hallinnollisesti Kuninkaanhaan, mutta Porin Palveluliikelaitoksen syntymisen myötä nämä siirtyivät Palveluliikelaitoksen palkkalistoille. Koulussamme työskentelee siis päivittäin yli 500 henkilöä, joka on sangan suuri työyhteisö. Tästä syystä on erinomaisen tärkeää, että koulussamme toimivat tarkat toiminta- ja käyttäytymissäännöt. (Kuninkaanhaan oppilashuoltoryhmä, ryhmäkohtainen tiedonanto 25.3.2013.)

Kuninkaanhaan koulua peruskorjataan ja muokataan uudenmukaisen koulun tarpeiden mukaiseksi. Ei olekaan ollut aivan yksinkertaista sovitella lähes viidensadan ihmisen joukkoa supistettuihin ja keskeneräisiin tiloihin. Laajasta ja pitkäaikaisesta remontista huolimatta, koulutyömme Kuninkaanhaassa ei ole keskeytynyt päiväkään. Onkin vaatinut valtavan hyvää sopeutumista ja toleranssia myös koulumme oppilailta ja opettajilta mukautua remontin tuomiin tila- ja meluongelmiin. Remontin alkaessa muutama vuosi sitten, olikin pelkoa, että tilojen niukkuus ja epävakaat olosuhteet saattavat aiheuttaa myös oppilaissa erityislevottomuutta. Tämä pelko oli turhaa. Oppilaat ja opettajat ovat ottaneet muutoksen ja epäsovinnaiset olosuhteet kiittävän hyvin vastaan. Tämä kuvaa juuri toisaalta myös Kuninkaanhaan koulun nuorten ja aikuisten asennetta; positiivisuutta ja reippautta löytyy meiltä, vaativissakin olosuhteissa. (Kuninkaanhaan oppilashuoltoryhmä, ryhmäkohtainen tiedonanto 25.3.2013.)

2.1 Oppilashuollon toiminta Kuninkaanhaassa

Kuninkaanhaan koulussa kokoontuu moniammatillinen työryhmä jokaisen viikon keskiviikkona keskustelemaan ja pohtimaan koulu yhteisömme jäsenten yhteistä hyvää sekä opillisesta, sosiaalisesta että psyykkisestä näkökulmasta katsottuna. Kuninkaanhaan oppilashuoltoryhmään kuuluvat rehtori, kaksi erityisopettajaa, opinto-ohjaaja, terveydenhoitaja ja koulukuraattori. Koulupsykologi vierailee kokouksissa muutaman kerran lukuvuodessa. Oppilashuolto on oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä, ylläpitämistä ja niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Oppilashuolto on myös oppimisvai-

keuksia sekä terveydellisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia ongelmia ehkäisevää ja korjaa-
vaa toimintaa. (Porin koulutoimen oppilashuolto 2006,8.)

Oppilashuoltotyötä toteutetaan yhteistyössä oppilaan ja hänen huoltajiensa tai muun
laillisen edustajan kanssa. Silloin kun oppilashuoltotyössä käsitellään yksittäistä op-
pilasta koskevaa asiaa, asian käsittelyyn voivat osallistua vain ne oppilaan opetuk-
seen ja oppilashuollon järjestämiseen osallistuvat, joiden tehtäviin oppilaan asian kä-
sittely välittömästi kuuluu. Oppilaan huoltajan tai muun laillisen edustajan kirjallisel-
la suostumuksella tai niin kuin laissa erikseen säädetään oppilaan asian käsittelyyn
voi osallistua myös muita tarvittavia tahoja. (Laki perusopetuksen muuttamisesta
642/2010, 31§a.)

Käsiteltäessä yksittäistä oppilasta koskevaa asiaa oppilashuoltotyössä kirjataan asian
vireillepanija, aihe, päätetyt jatkotoimenpiteet ja niiden perustelut, asian käsittelyyn
osallistuneet sekä se, mitä tietoja ja kenelle oppilaasta on annettu. Henkilötietojen
käsittelystä vastaa rekisterinpitäjänä opetuksen järjestäjä. (Laki perusopetuksen
muuttamisesta 642/2010, 31§a.)

Oppilashuoltotoiminnan suunnittelemiseksi ja koordinoimiseksi kouluissa tarvitaan
moniammatillisia oppilashuoltoryhmiä. Kouluissa toimii moniammatillinen oppi-
lashuoltoryhmä, johon kuuluu yleisemmin rehtorin tai apulaisrehtorin lisäksi koulu-
terveydenhoitaja, koulukuraattori, erityisopettaja tai erityisopettajat, koulupsykologi
ja 7-9 – luokilla opinto-ohjaaja. Ryhmän kaikkia jäseniä sitoo luonnollisesti vaitiolo-
velvollisuus. Silloin kun ryhmässä käsitellään yksittäisen lapsen asiaa, paikalla voi-
vat olla myös ne työntekijät, joille asian käsittely välittömästi kuuluu (mm. alakoulu-
jen luokanopettajat). (Kurki, Nivala & Sipilä-Lähdekorpi 2006, 123.)

Oppilashuoltoryhmän kokoukset pidetään yläkoulussa viikoittain, alakoulussa ryhmä
kokoontuu kerran kuukaudessa. Oppilashuoltotyö tukee koulun perustehtävän, ope-
tus- ja kasvatustyön toteuttamista. Se on parhaimmillaan tiimityötä, joka hyödyntää
eri alojen asiantuntemusta ja osaamista koko kouluyhteisön ja oppilaiden hyvinvoin-
nin sekä oppimisen edistämiseksi. Ryhmän tärkein tehtävä on edistää kouluyhteisön
turvallisuutta ja rakentaa suvaitsevaa sekä terveyttä ja mielenterveyttä suojaavaa op-
pimis- ja kasvuympäristöä. Uuden perusopetuslain muutoksen myötä oppilashuolto-

työhön on tullut useampia rakenteita: Kouluissa tulisi olla ns. hyvinvointiryhmä, joka voi toimia yleisten asioiden, kuten kiusaamis- ja päihdesuunnitelmien parissa sekä tämän lisäksi koulussa on perinteinen oppilashuoltoryhmä, joka käsittelee yksittäisen oppilaan asiaa. (Honkanen & Suomala 2009, 9-13.)

Oppilashuollon tavoitteena on se, että oppilas kokee koulun turvalliseksi ja viihtyisäksi. Hän tuntee yhteenkuuluvuutta kouluyhteisöön ja oppii edellytystensä mukaan uusia asioita. Ohjauksen, huolenpidon ja kannustavan palautteen antaminen koulun päivittäisissä arjen tilanteissa, mutta myös ongelmatilanteissa on tärkeää. Oppilashuollon eräänä keskeisenä tehtävänä on toimia lastensuojelulain hengessä. Honkanen & Suomala viittaavat lastensuojelulakiin, joka turvaa lapsen oikeutta turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Laki on tarkoitettu toteutettavaksi myös ennaltaehkäisevästi, jolloin oppijoista huolehtiminen ja ongelmatilanteiden ennakointi koulun arjessa on tärkeää. (Honkanen & Suomala 2009, 40.)

Oppilashuolto on eräänlainen oppilaiden hyvinvoinnin turvaaja. Koululainen tarvitsee niin pedagogisessa kuin sosiaalisessa kasvussaan tukea ja ohjausta, jota oppilashuollollisin keinoin yritetään virkamiesten kesken järjestää. Mielentila ja asenne ovat tärkeitä elementtejä, joita tarvitaan tasapainoiseen ja hyvään oppimiseen ja koulussa viihtymiseen. Tärkeä seikka on myös se, että oppimiseen ja suorittamiseen vaikuttaa varsin paljon se, miten oppilas ympäristössään viihtyy. Sen takia on erinomaisen tärkeää, että oma luokka, jossa oppilas viettää suurimman osan koulupäivästään, on hengeltään hyvä ja harmoninen. Kuitenkin oppilaiden keskinäisillä suhteilla on huomattava merkitys koulun ilmastolle, oppilaiden persoonallisuuden kehitykselle ja koulussa viihtymiselle. Oppilaita olisi tämän vuoksi pyrittävä kasvattamaan ja kannustamaan yhteistoimintaan sekä toistensa huomioon ottamiseen ja tukemiseen paitsi opetustilanteissa, myös erilaisissa oppilashuollollisissa tilanteissa. (Kurki, Nivala & Sipilä-Lähdekorpi 2006, 123.)

Työrauhan rikkominen on ehkä yleisin epäkohta, jota kohdataan myös Kuninkaanhaan koulussa. Näitä työrauharikkomuksia ja niiden tuottajia, käsitellään yhdessä, pohtien, miten rauha saataisiin palautettua luokkaan. On jokaisen oppilaan oikeusturva saada opetusta rauhallisessa ja häiriöttömässä ympäristössä. (Kuninkaanhaan op-

pilashuoltoryhmä, ryhmäkohtainen tiedonanto 25.3.2013.) Tämä on kirjattu myös lasten oikeuksien sopimukseen, että jokaisen oikeusturvaan kuuluu, että saa työskennellä sellaisessa ympäristössä, jossa ei ole häiriötä ja opetusta haittaavaa aktia (Unicefin lapsen oikeuksien sopimuksen www-sivut 2013).

Työrauha toteutuu turvallisessa ja viihtyisässä koulussa, missä oppiminen, opettaminen ja kasvaminen ovat mahdollisia toinen toistaan kunnioittavassa ja arvostavassa ilmapiirissä. Ihanteellisessa tapauksessa koulun ja luokan säännöt ovat selkeitä ja yhdessä opeteltuja ja seuraamukset välittömiä, johdonmukaisia ja ennakoitavissa. Työrauhan puuttuminen on omiaan olemaan siemen myös kiusaamiselle, ainakin opettajaan kohdistuvalle kiusaamiselle, mutta myös muiden luokkayhteisössä työskentelevien kiusaamiselle. (Saloviita 2009, 93.)

2.2 Koulukuraattorin rooli kiusaamisen ehkäisijänä, selvittelijänä ja sovittelijana

Olen toiminut koulukuraattorina Kuninkaanhaan koulussa kuusi lukuvuotta, vuodesta 2007. Koulukuraattorin tehtäviin kuuluu sosiaalityön keinoin edistää oppilaan sosiaalista hyvinvointia ja ehkäistä syrjäytymistä oppilaan ja hänen perheensä keskuudessa (Kuninkaanhaan oppilashuoltoryhmä, ryhmäkohtainen tiedonanto 27.3.2013). Sosiaalityöllä pyritään yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvointiin sekä sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseen, vähentämiseen ja poistamiseen (Wikipedian verkkosivut, 2013). Kuraattori toimii ohjaajana, neuvojana, yhteystyötahona sekä myös oppilaan sparraajana, kun ongelmakohtia esiintyy oppilaan elämässä. Kuraattoripalveluja on tarjolla Kuninkaanhaan koulussa maanantaisin, keskiviikkoisin ja perjantaisin. Tiistait ja torstait kuraattori työskentelee alakouluissa. (Kuninkaanhaan oppilashuoltoryhmä, ryhmäkohtainen tiedonanto 27.3.2013.)

Jos ennen vanhaan koulukuraattorien päätehtävä oli valvoa, että lapset kävivät koulua, on se nykypäivänä sitä, että kuraattori sovittelee mm. riita- ja kiusaamisasioita sekä kannattelee lasta koulunkäynnin tai siviilielämän hankaluuksissa. Onkin mielenkiintoista, että kuraattori-sana tulee latinan sanasta ”cura”, mikä tarkoittaa huolenpitoa, tai sanasta ”curo”, joka tarkoittaa sekä välittämistä että asioista huolehtimista. (Kurki, Nivala & Sipilä-Lähdekorpi 2006, 28.)

Kuraattorityössä haastavaa on, että pitäisi olla kaikkien oppilaiden ”asianajaja”, mutta kiusaamis- ja tappelutilanteissa, joissa ihan selvästi toisella lapsella on altavastajan asema, tulee kiusaajaa kohdeltua sangen ankarilla sanoilla. Sympatian löytäminen ilkeyttä ja epäoikeudenmukaista käytöstä kohtaan on vaikeaa. Toisaalta koulussa, riita- ja kiusaamistilanteissa, on hedelmällistä lähteä sovittelemaan tilannetta rauhanomaisin keinoin. Jokainen tapaus on uniikki, siksi myös metodit voivat hieman poiketa toisistaan. Luonnollisesti kuraattorin missio on katkaista ja lopettaa kiusaaminen, mutta siihen pääseminen voi tapahtua hieman eri tavalla, eri oppilaiden asioita hoidettaessa. Kuraattorin tulee olla ns. kameleontti työssään. Koska kuraattorin työ vaatii paljon ihmissuhde- ja vuorovaikutustaitoja, tarvitsee työssä joustaa ja huomioida erilaiset ihmiset ja ihmisten erilaiset käytös- ja kommunikaatiotavat, toimipa kuraattori sitten oppilaan, huoltajien tai opettajien kanssa. Jokaisella oppilaalla ja heidän perheellään on omat perhekulttuuriset tapansa, jotka ohjaavat heitä reagoimaan ja toimimaan vähän eri tavalla kuin muut. (Kuninkaanhaan oppilashuoltoryhmä, ryhmäkohtainen tiedonanto 25.3.2013.)

Koulukuraattorityön yksi keskeisimpiä tehtäviä on kiusaamiseen puuttuminen, asioiden selvittely, puhuttelu, sovittelu ja kontrollikäynnit. Nuorisokulttuuriin kuuluvat läpänheitto ja suunsoitto ovat omiaan aiheuttamaan pitkässä juoksussa mielipahaa ja toraa. Jopa alun perin kaverusten välisestä läpänheitosta on syntynyt riitoja, jotka ovat vaatineet kuraattoripalveluja niiden ratkaisemiseksi. Kaikista surullisempia kiusaamisissa ovat kuitenkin ne tilanteet, joissa on selkeästi viitteitä puhtaasta kiusaamisesta, jossa esiintyy sekä toistuvuutta että vallankäyttöä. Nämä tilanteet tulisi kitkeä pois mahdollisimman pian. (Kuninkaanhaan oppilashuoltoryhmä, ryhmäkohtainen tiedonanto 27.3.2013.)

Kuraattorityön onnistumisen kannalta on tärkeää, millä välineillä ja menetelmillä työtä tehdään. Tärkeitä välineitä ovat kuraattoreiden koulutus ja tieto- ja taitopohja, mutta myös työntekijän persoonallisuus. Keskeisin kuraattoreiden tieto- ja taitopohja on sosiaalityön/-alan tiedot ja taidot, mutta ilman vuorovaikutustaitoja ja jonkinasteista psykologista tietoa kuraattori tuskin pystyy työstään selviytymään. Ja toki nuorten kanssa työskenneltäessä, tulee olla aito halu ja kiinnostus työskennellä lasten ja nuorten parissa. Tärkeässä roolissa kuraattorin työssä on tietysti myös huumori. (Kurki, Nivala & Sipilä-Lähdekorpi 2006, 28.)

Sekä kiusaajan että kiusatun kannalta on tärkeää, että kiusaaminen lopetetaan. Ellei kiusaajan toimintaan puututa, hän todennäköisesti jatkaa samalla tavalla myös myöhemmissä elämänvaiheissaan. Kiusaamiseen puuttuminen on tärkeää myös muiden lasten kannalta, sillä kiusaamiseen puuttuminen on viesti siitä, että olemme vastuussa toisestamme ja että jokainen ihminen ansaitsee kunnioittavan kohtelun. Nuorilla on valitettava käsitys siitä, että jos aikuinen puuttuu kiusaamiseen, tilanne vain pahenee. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa. (Salmivalli 2010, 30.)

2.3 Luokanvalvojan rooli kiusaamisen ehkäisemisessä

Luokanvalvojat, joiden vastuulla on oman luokan oppilaiden käytännön asioiden tiedottaminen oppilaille ja näiden koteihin, ovat siinä määrin etuoikeutetussa asemassa yläkoulun aineopettajiin nähden, että heille on annettu valta, mutta luonnollisesti myös vastuu siitä, että luokan oppilaiden välillä syntyneet kahnaukset saadaan selvitettyä. Luokanvalvoja ei välttämättä tapaa omaa luokkaansa kuin pari tuntia viikossa, mutta luokanvalvojan tunnit, joita järjestetään noin kerran kuukaudessa, on oiva foorumi käydä läpi luokan sisäisiä asioita sekä tiedottaa myös tulevista tapahtumista ja muutoksista. Vuorovaikutus luokanvalvojan ja luokan oppilaiden välillä lisää myös yhteishenkeä ja mahdollisesti parantaa luokan oppilaiden sosiaalisia suhteita. (Kuninkaanhaan koulun www-sivut 2013.)

Yleensä myös luokanvalvoja saa infoa muilta opettajilta, miten oma luokka eri oppitunneilla toimii ja käyttäytyy. Näissä epävirallisissa keskusteluissa ilmenee usein myös sellaiset epäkohdat, jotka liittyvät oppilaiden menestymiseen, epäonnistumiseen, häiriökäyttäytymiseen tai oppilaiden välisiin ristiriitatilanteisiin. Yläkoulua aloittaessa, ei mikään ole niin tärkeää, kuin se, että luokanvalvoja saa alussa tiiviin ja luottamuksellisen kontaktin luokkaansa. Ryhmäytyminen ja hyvän hengen luominen ovat tarpeellisia tehtäviä, jotta kolmesta yläkouluvuodesta saadaan onnistunut. (Kuninkaanhaan oppilashuoltoryhmä, ryhmäkohtainen tiedonanto 25.3.2013.)

Ei ole helppoa johtaa murrosikäistä ryhmää, joka kaikella negatiivisella ja positiivisellakin intensiteetillään yrittää hajottaa ja hallita oppitunneilla. Vaikka suurin osa luokan jäsenistä pystyisikin seuraamaan oppituntia suhteellisen rauhallisesti, riittää,

että marginaaliosa luokkayhteisön jäsenistä koettelee työrauhaa kakofoniolla ja epämääräisellä käytöksellään. Tämän pienen sakin käytös voi sekoittaa tuntisuunnitelman jo totaalisesti ja koko luokan jäsenten oppimisprosessi kärsii. Mutta mielenkiintoista onkin, miksi tämä marginaalinen joukko häiritsee muita? Onko kyse kuitenkin huomiohakuisuudesta, hyväksynnästä tai motivaation puutteesta? Vai onko useimmiten kyse huonommasta sopeutumattomuudesta tai oppimisvaikeuksista? Tarkastellessa mm. koulun oppilaiden häiriökäyttäytymistä ja erityisopetuksen tarvetta, on näiden kahden suhteen olemassa tilastollista korrelaatiota. (Kuninkaanhaan oppilashuoltoryhmä, ryhmäkohtainen tiedonanto 25.3.2013.)

Koulunkäyntiin sekä murrosikään liittyvän problematiikan vuoksi, on tärkeää, että opettajalla on positiivinen ote luokkaansa. Opettajan tehtäviin kuuluukin monenlainen sillanrakentaminen ihmisten, aatteiden ja arvojen keskellä. Hän työskentelee yhteistyössä kollegoiden ja vanhempien kanssa lasten tulevaisuuden rakentamiseksi. Keskeistä työssä on pedagogisen suhteen laatu, ja se toimii parhaiten, mikäli opettaja ja luokanvalvoja tuntee oppilaansa, kuuntelee ja välittää. Siksi myös koulukiusaamisen ehkäisemisessä ja sen esiin tullessa, on luokanvalvoja-opettajan rooli erittäin tärkeä. (Räsänen 2002. 98.)

Luokkaansa sitoutunut ja oppilailleen osittain omistautunut opettaja, toimii johtajana, jota oppilaiden on helppo kunnioittaa ja näin ollen luokan jäsenetkin yrittävät parhaansa menestyäkseen ja onnistuakseen koulutyössään. Tosin luonnollisesti ontumaakin syntyy; jokaisessa luokassa, olipa luokanvalvoja kuinka tehokas, pedantti, inhimillinen tai omistautuva tahansa, on oppilaita, jotka keräävät mm. unohduksillaan ja sääntörikkomuksillaan tai huonolla käytöksellään jälki-istuntoja. Mutta nämä oppilaat saavat hyviltä luokanvalvojilta palautteen, joka on kanta-aottava, eikä välinpitämätön. Opettajan työ on kasvatusta kaiken aikaa. Lapset ja nuoret toimivat yhteiskunnan ilmapuntareina. Heissä näkyy ja heijastuu se hyvinvointi ja pahoinvointi, joka yhteiskunnassa vallitsee. Opettaja kohtaa näin luokassaan yhteiskunnan kokonaisuuden. (Niemi 2002, 125.)

Lapsi oppii parhaiten ystävälliset käytöstavat ja pärjäämään toisten lasten seurassa, kun aikuinen itse on hänelle hyvän ystävän malli ja ohjaa häntä ystävällisesti. Kuitenkin on erittäin tärkeää, että olemme lapsillemme vanhempia, emme kavereita.

Myös luokanvalvojan tulee ottaa johtajuus luokassa, ei muodostaa luokkansa jäsen-
ten kanssa kaverisuhteita. Kaverillisia ja ystävällisiä voimme olla, mutta lapsi tarvit-
see vastuuntuntoisen vastuunkantaja-aikuisen ja kaverit ovat asia erikseen. (Cacciato-
re 2007, 116.)

3 KOULUKIUSAAMINEN

Kiusaaminen ei ole mikään poikkeuksellinen marginaali-ilmiö, vaan valitettavan ta-
vallista niin meillä Suomessa kuin muuallakin. Kiusattujen lasten osuus peruskou-
luikäisistä on useimpien tutkimusten mukaan 5-15 %. Luku riippuu mm. käytetystä
tutkimusmenetelmästä ja lasten iästä. Jokainen meistäkin tunnistaa kouluvuosiltaan
sellaisen oppilastoverin, joka sai osakseen kohtuuttoman paljon negatiivista huomio-
ta ja käytöstä luokkalaisiltaan. (Salmivalli 2010, 17.)

Mannerheimin Lastensuojeluliiton (MLL) tekemässä vuonna 2008 teettämässä kyse-
lyssä 72 % vastanneista peruskoululaisista kertoo, että kiusaamista tapahtuu eniten
välitunneilla. Opettajista yli kaksi kolmasosaa kertoo kyselyssä, ettei ole helppo ha-
vaita, ketä kiusataan. MLL:n kyselyssä selvisi myös, ettei noin 40 %:ssa Suomen
kouluista ole yhteistä toimintamallia kiusaamistapauksiin puuttumiseen. Vuonna
2003 voimaan tulleen lainsäädännön mukaan sellainen on opetussuunnitelman yh-
teydessä oltava. (Perusopetuksen verkkosivut 2013.)

Perusopetuslain 29 pykälässä todetaankin, että jokaisella oppilaalla on oikeus turval-
liseen oppimisympäristöön. Lain tekstin mukaan opetuksen järjestäjän tulee laatia
opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta,
kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudatta-
mista ja toteutumista. Opetushallituksen tulee opetussuunnitelman perusteissa antaa
määräykset tämän suunnitelman laatimisesta. (Perusopetuslaki 628/1998,29§.)

Sekä kodilla että koululla on vastuunsa koulukiusaamisen lopettamisesta. On kyse
myös arvoista. Arvot ovat asioita, joita arvostamme ja joista välitämme. Kaikilla

perheillä ei ole samoja arvoja, mutta hyveet ovat perustavampaa laatua olevia työkaluja käyttäytymisemme ja kohtelumme ohjaamisessa. Järjestyksen ylläpitäminen ja hyvien käytöskoodien omaksuminen onnistuu vain, jos me aikuiset toimimme lapsillemme esimerkkinä. Valitettavasti me emme aina onnistu tässä. Emme voi suureen ääneen ihmetellä, miksi nuori käyttäytyy huonosti. Kiusaamisasiassa on meidän aikuistenkin syytä katsoa peiliin. (Popov 2010, 13.)

Koulut, joissa on hyvä yhteishenki, ovat niitä, joiden johtajat käyttävät hyvekasvatuksen viittä menetelmää. He puhuvat hyveiden kielellä, arvostavat henkilökuntaa, antavat palautetta tahdikkaasti ja toimivat itse innokkuuden sekä myötätuntoisuuden ja oikeudenmukaisuuden hyveiden malliesimerkkeinä. Kun koulun johtajisto toimii tällä tavoin, se vaikuttaa voimakkaasti henkilökuntaan, oppilaisiin, vanhempiin sekä koko yhteisöön. (Popov 2010, 27.)

Onkin todella tärkeää, että sellaisessa julkisyhteisössä, kuten koulu, aikuisten käyttäytyminen osoittaa, miten mm. koulupäivästä voi nauttia ja koulussa voi jopa viihtyä. Oppilaat, jotka näkevät hyvinvoivan ja jaksavan opettaja- ja henkilökunnan, saavat vahvistusta siitä, että heidän opinahjonsa on muutakin kuin päivittäistä pakkopulaa. Meidän tulee osoittaa lapsille, että välitämme siitä, mitä työpaikallamme tapahtuu. Koulu tulee rakentaa paikaksi, joka tukee jokaisen yksilön kasvua ja kehitystä tasapainoisesti. (Pulkkinen 2002, 7-8.)

Yhteenkuuluvuudella on myönteisiä vaikutuksia sekä yksittäiseen oppilaaseen että koko luokan tai koulun toimintaan ja turvallisuuteen. Yhteisöllisessä koulussa on hyvä ilmapiiri, oppilaat viihtyvät ja välittävät toinen toisistaan, ovat avoimia toisilleen ja ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Yhteisöllisessä koulussa myös oppilaat arvostavat ja kunnioittavat toistensa toimintaa ja työtä. Ajatus yhteisöllisestä koulusta voi olla utopiaa, mutta tavoittelemisen arvoista. (Salovaara & Honkonen 2011, 43.)

Varovaisesti on keskusteltu myös opettajien oppilaihin kohdistuvasta kiusaamisesta. Koulun työilmapiirillä on aivan varmasti suuri vaikutus siihen, missä määrin ja miten opettaja kiusaa oppilaitaan. Joskus huono työilmapiiri voi aiheuttaa kiusaamista; oma paha olo heijastetaan itseään heikompaan. Työilmapiiri ei voi olla myöskään vaikuttamatta siihen, miten kiusaamistapauksiin koulussa puututaan. Hyvä ilmapiiri vaikut-

taa puuttumiseen suotuisasti, kun taas sellaisessa koulussa, jossa on paljon työpaikkakiusaamista, huono ilmapiiri lisää myös koulukiusaamista. Tunneilmapiiri ja hyvä henki kouluissa olisi saatava kuntoon, jotta kiusaaminen saadaan loppumaan tai ainakin vähenemään. Mikään teko ei ole turhaa, tekemättä jättäminen on. (Holmberg-Kalenius 2008, 151.)

3.1 Koulukiusaamisen määritelmät

Kirjoista löytää hieman sanamuodoiltaan erilaisia kiusaamisen määritelmiä. Kuitenkin kiusaamisen määrittelyissä yleensä pääteesinä on toistuvuus. Eräs määritelmä on tämä: 'Kun yksi tai useampi ihminen toistuvasti ja pidemmän ajan kuluessa kohdistaa tietoista ja aktiivista kielteistä käytöstä yhtä tai useampia kohtaan tai sulkee heidät pois joukostaan'. On siis tärkeää huomata, että yksittäiset tapahtumat, vaikka ne olisivatkin epämiellyttäviä, eivät vielä ole kiusaamista. Jotta jokin käyttäytyminen voidaan määritellä kiusaamiseksi, sen täytyy olla systemaattista. (Höistad, 2003, 79–80.)

Koulukiusaamista tapahtuu jokaisessa suomalaisessa koulussa. Jokaisella koululla on luonnollisesti nollatoleranssi koulukiusaamisen suhteen, mutta sen toteutuminen on utopiaa. Siihen puuttuminen on realismia. Vain puuttumalla, tekemällä interventio, saadaan kiusaaminen vähenemään. Mutta miten havaitsemme kiusaamisen isossa, monisatapäisessä koulussa? Kiusaamista esiintyy fyysisenä, psyykkisenä tai sosiaalisena väkivaltana, johon aikuisten on puututtava. Kiusaamistilanteiden keskeyttäminen ja kiusaamisen lopettaminen on ehdotonta, ja kaikilla oppilaitoksen tai koulun henkilökuntaan kuuluvilla on velvollisuus puuttua tilanteisiin, joissa kiusaamista esiintyy. (Honkanen & Suomala 2009, 59.)

Fyysinen kiusaaminen on useimmiten helpoiten katkaistavissa ja selvitettävissäkin. Fyysisen kiusaamiseen on erilaiset proseduurit, jotka tuottavat tekijälle herkemmin sanktion kuin piilomaisessa henkisessä kiusaamisessa. Fyysinen kiusaaminen voi olla myös erityisen julmaa, jos kohteena on toistuvasti yksi oppilas ja tekijöinä yksi tai useampi oppilas. Nämä tapaukset kuitenkin tulevat ilmi ennemmin tai myöhemmin, joko jonkun aikuisen tehdessä havainnon tai oppilastovereiden kertoessa asiasta ai-

kuisille. Lisäksi fyysisen kiusaamisen voi huomata ulkoisista merkeistä, kuten revityistä vaatteista, mustelmista jne. Tällainen kiusaamisen muoto on tavallista alakoulussa ja poikien kesken. Ruumiillinen kiusaaminen voi olla myös sitä, että kiusaaja ikään kuin ”sattumalta” tönäisee uhriaan tai hänen pulpettiaan, nipistää häntä ohimennen, seisoo hänen tiellään, lyö oven kiinni hänen nenänsä edessä jne. Uhrin tavaroita voidaan kätkeä, hänen reppuaan heitellään luokassa. Väkivalta ja kiusaaminen naamioidaan leikiksi tai urheiluksi. (Höistad, 2003, 85.)

Henkinen kiusaaminen on sitten taas vaikeammin havaittavissa kuin fyysinen kiusaaminen. Henkiseen kiusaamiseen liittyy sanallisen piiskauksen, kommentoinnin, nälvimisen ja arvostelemisen lisäksi erilaiset nonverbaaliset eleet ja ilmeet, jotka usein jäävät aikuisilta noteeraamatta. Tällaista, jossa on mukana ruumiinkieli, kutsutaan myös hiljaiseksi kiusaamiseksi ja juuri tämä tapa saa kiusatun itsetunnon murenemaan. Monen koulukiusatun aikuisuudessa kummittelevat heikon itsetunnon piirteet. Lapsuudessa ikävät sanat esimerkiksi ulkonäköön, oppimiseen, puhutapaan tai asemaan kohdistuen, ovat jättäneet epävarmuuden siemenen myös aikuiselle. Henkistä kiusaamista usein ajatellaan olevan enemmän tyttölapsilla, mutta tosiasiasa sitä esiintyy myös paljon poikien keskuudessa. Viattomasta läpäinheittästä kehittyy kiusaamisen kehä, joka on hankalaa saada poikki ilman tehokasta interventiota ja myös kiusaajien vanhempia. (Höistad 2003, 82.)

Henkisen kiusaamisen havaitsemiseen tarvitaan erityisosaamista, koska sen seuraukset eivät ole yhtä yksiselitteisiä kuin fyysisen väkivallan mustelmat tai rikkimenneet vaatteet. Hiljaisen kiusaamisen uhriksi joutuneella voi olla myös itsellään vaikeuksia tunnistaa tilannetta kiusaamiseksi ja usein hän ajattelee, että hän on itse aiheuttanut sen. Joskus hiljaisen kiusaamisen syynä voi olla puhtaus kateus. Tällaista käyttäytymistä esiintyy esimerkiksi alakoulun tyttöjen keskuudessa. Usein luokassa yksi kiusaamista johtava tyttö, joka saa muut puolelleen. Useimmiten tämä tyttö on myös ominaisuuksiltaan ja käytökseltään aikuisia kohtaan sellainen, etteivät aikuiset voisi edes kuvitella, että tämä olisi kiusaaja. Juuri tästä syystä asian havaitsemisesta tulee hankala. (Holmberg-Kalenius 2008, 23–24.)

Henkinen kiusaaminen voi olla myös lappujen lähettämistä, nimettömien puheluiden soittamista, tekstiviestien tai sosiaalisessa mediassa esiintyvien loukkaavien viestien

ja kannanottojen lähettämistä. Juuri viimeksi mainittu mm. Facebookissa tapahtuva kiusaaminen on yleistynyt räjähdysmäisesti. Harkitsemattaan ja hetken mielijohteesta lapset ja nuoret kommentoivat asioita ja tykkäävät toisten linkittämistä ja kirjoittamista teksteistä ilman, että huomaavatkaan tulleensa kiusanneeksi jotain. Ja surullisinta nettikiusaamisessa on se, että kuvitellaan, että on helppoa tehdä se kasvottomasti, ilman aitoa kohtaamista, mutta kun sitten kuitenkin lapsen tai nuoren täytyy kohdata viestien ja kommenttien vastaanottaja koulussa, syntyy tilanteista tukalia ja vaikeampia selvittää. On myös erityisen raukkamaista hyökätä toisen kimppuun mm. Facebookissa, jossa puolustuskyky on sanallisten resurssien varassa. (MLL:n verkkosivut 2013.)

Oppilaat ovat epäilemättä kiusanneet toisiaan koulussa kautta aikojen, tämä ei ole vain tämän ajan ilmiö. Monilla aikuisilla on henkilökohtaisia kokemuksia omilta kouluajoiltaan. Vasta suhteellisen myöhään – 1970-luvun alussa – ilmiötä ryhdyttiin järjestelmällisesti tutkimaan. Ehkä myös lehdistön kiinnostus erilaisia koulukiusaamistapauksia kohtaan, oli omiaan innostamaan myös tutkijoita selvittämään tarkemmin koulussa tapahtuvia sosiaalisia ristiriitatilanteita ja oppilaiden keskinäisiä suhteita ja vuorovaikutusta. Paljoltihan kiusaamisessa on kyse myös eräänlaisesta joukko-voimasta. Luokassa joku vahva persoona, jolla on valtaa, arvostusta ja toisten silmissä tämä voi olla myös aavistuksen verran pelottavakin, voi saada aikaan sen, että kiusaamisesta muodostuu koko luokan yhteinen tapa toimia. Tuolloin luokassa toimivat oppilaat sokeutuvat ja unohtavat inhimillisyyden ja empatian. (Olweus 1992, 11.)

Kiusaaminen on aina jonkinlaista vallankäyttöä. Salmivallin ja muiden kirjoittajien kirjoittamassa *Kiva Koulu – opettajan oppaassa* kerrotaan, että kiusaamisessa on kyse vallan käytöstä. Kiusaamistilanteissa kiusaaja-kiusattu – suhteessa korostuu vallan epätasapaino. Kiusaajalla onkin usein yllättävän vahva asema ja vallan välineitä, joiden avulla hän saa myös muut toteuttamaan tavoitteitaan. Se mikä yllättää meidät aikuisetkin usein, on se, miten taidokkaasti kiusaaja saa puolelleen eräänlaisia ”peesaajia” ja vieressä hurraajia. Jopa hyvätapaiset ja kilteiksi leimatut lapset saattavat kääntyä kiusaajan puolelle, saavuttaakseen itselleen suotuisan aseman ryhmässä. Ja itselle suotuisa asemahan on sellainen, jossa saa itse olla rauhassa, ilman kiusaamista. (Salmivalli ym. 2009, 151.)

Kiusaamisella on kauaskantoiset juuret. Toimittaja Maria van der Meer ”Potilaan lääkirilehdessä” kirjoittaa siitä, että koulukiusaaminen näkyy aikuisuuden psyykkisenä oireiluna. Tämä Yhdysvalloissa tehty pitkittäinen kohorttitutkimus osoittaa, että lapsena koulukiusatuiksi joutuneilla lapsilla on suurentunut riski sairastua ahdistushäiriöihin aikuisuudessa. Tutkimuksen mukaan kiusatuilla sekä myös itse muita kiusaavilla nuorilla on sen sijaan kasvanut riski sairastua aikuisiällä masennukseen tai paniikkihäiriöön. Tutkimuksessa oli mukana 1 420 osallistujaa, joita arvioitiin neljästä kuuteen kertaan 9-16 – vuotiaina. Koulukiusaamisesta kysyttiin lapselta itseltään ja huoltajalta. Tutkimuksen mukaan suurimmassa vaarassa psyykkiseen oireiluun olivat ne, jotka olivat kiusattuja ja osallistuivat myös itse toisten lasten kiusaamiseen. Koulukiusaaminen ei ole mikään harmiton siirtymäriitti tai välttämätön osa aikuistumista. (Potilaan lääkirilehden verkkosivut 2013.)

Myös Salmivalli kirjoittaa, että kiusatuksi joutuminen on kehityksellinen riski. Hän korostaa kirjassaan, että kiusaaminen ei ole ohimenevä tapahtuma, vaan pysyvä tilanne, joka monilla kiusatuilla jatkuu kouluvuodesta toiseen. Toiseksi hän mainitsee, että kiusaaminen ei ole muusta luokan sosiaalisesta elämästä irrallaan, vaan siihen liittyy usein kokonaisvaltainen ihmisarvon menetys vertaisryhmässä. Tämä liittyy kiusaamisen ryhmämekanismiin. Ryhmässä epäsuosittu tai muuten huonossa asemassa oleva lapsi alun perin valikoituu muita suuremmalla todennäköisyydellä kiusatuksi, muiden käsitys muuttuu hänestä ajan mittaan yhä kielteisemmäksi. Tämähän juuri todistaa sitä, että ei mikään ole niin palkitsevaa kuin tulla hyväksytyksi omien ikätovereiden keskuudessa. Jos tämä ei toteudu, on prognoosi hyvästä kouluelämän laadusta huono. Ei ole siis yhdentekevää missään vaiheessa elämäämme, miten kohtelemme toinen toisiamme. (Salmivalli 2010, 25.)

3.2 Kiusaamiseen puuttuminen Kuninkaanhaassa

Kuninkaanhaan koulussa esiintyy kiusaamista, kuten muissakin ala- ja yläkouluissa Porissa, Suomessa ja muissa maissa. Huolimatta toimenpiteistä, puuttumisista, erilaisista käytännön ratkaisuista, ohjelmista, tempauksista tai tilaisuuksista, kiusaamista esiintyy ja tapahtuu oppilaiden keskuudessa. Osalla oppilaista on huono sietokyky ottaa vastaan erilaisuutta; suvaitsevaisuus ja solidaarisuus ovat pahasti kateissa. Li-

säksi oppilaiden keskuudessa on puhdasta ilkeyttä ja pahansuopaisuutta. (Kuninkaanhaan oppilashuoltoryhmä, ryhmäkohtainen tiedonanto 25.3.2013.)

Kiusaamiseen puuttuminen kuuluu jokaiselle koulun aikuiselle. Lisäksi koulu vastuuuttaa oppilaita kertomaan kahnauksista ja kiusaamisista, joita koulussa esiintyy. Oppilaat tosin ovat arkoja ja toisaalta lojaaleja toisilleen. Kukaan ei halua olla vasikka, joka raportoi opettaja- tai henkilökunnalle kiusaajista. Lisäksi tietysti eteenpäin kertomisessa on aina riski, että raportoinnista kiinnijäätään, tulee itsekin kiusatuksi. Tärkeää olisi löytää oppilaiden keskuudesta sellaisia siviilirohkeita nuoria, jotka olisivat valmiita nousemaan vastarintaan ja barrikaadeille kiusaamisen vastaisen työn edistämiseksi. Tällaisia hyvinvointi- ja yhteiskuntavastuun omaavia oppilaita on vain suhteellisen vähän. Näitä ominaisuuksia löytyy lähes jokaiselta, mutta harva on valmis laittamaan itseään likoon ja panostamaan asiaan, joka voi olla ikätovereiden silmissä ”epämuodikasta”. (Kuninkaanhaan oppilashuoltoryhmä, ryhmäkohtainen tiedonanto 27.3.2013.)

Kuten tiedämme, joillakin ihmisillä on vain enemmän intensiteettiä puuttumiseen ja välittämiseen kuin toisilla. Myös opettajakunta koostuu yksilöistä, joista yksi on herkempi tarttumaan epäkohtiin kuin toinen. Joillakin opettajilla on ominaisuuksia ja piirteitä, jotka nuoret kokevat positiivisena, ja näillä tunneilla oppilailta esiintyy esimerkiksi häiriökäyttäytymistä vähemmän. Erityisesti yläkoulussa oppilaat voivat olla hyvinkin valikoivia opettajien suhteen. Eräänlainen lempeä diktaattorimaisuus aikuisessa vaikuttaisi kuitenkin olevan sellainen hyväksi havaittu ominaisuus nuorten keskuudessa. Oppilaskeskusteluissa tulee useimmiten ilmi, ketkä opettajat ovat suosittuja ja keitä ei hyväksytä. Suosittuja opettajia yhdistää rentous, välittömyys, suorasanaisuus, jämäkkyys ja huumori. Siis näitä ominaisuuksia yläkoulun oppilaat nimenomaan kaipaavat. (Kuninkaanhaan oppilashuoltoryhmä, ryhmäkohtainen tiedonanto 4.4.2013.)

Koulumaailmassa puuttuminen tarkoittaa sitä, että pysäytetään tapahtumankulku, jos se vaikuttaa akuutilta (mm. käytävällä tapahtuva nujakka, repiminen, huutelu), välittömästi. Opettajan tehtävä on katkaista syntynyt tilanne heti. Jokainen koulun aikuinen hoitaa tämän tehtävänsä kaikella pieteetillä. Yhtäkään selkkausta ei jätetä oman onnensa varaan hautumaan, vaan jokaiseen episodiin tehdään interventio ja selvitel-

lään se. Tosin näissä tilanteissa myös useimmiten jokin oppilashuoltoryhmän jäsenistä astuu kuvioihin selvittämään syntyneitä episodeja. Näitä tilanteita selvittämään usein tuleekin kuraattori, opinto-ohjaaja tai rehtori sekä myös tarvittaessa erityisopettajat ja terveydenhoitaja. (Kuninkaanhaan oppilashuoltoryhmä, ryhmäkohtainen tiedonanto 10.4.2013.)

Systemaattisesti ja pidemmän aikaa kestäneet kahnaukset, kiusaamiset ja luokissa tapahtuvat negatiiviset käytökset selvitetään ja hoidetaan useimmiten luokanvalvojan ja kuraattorin yhteistyönä. Lisäksi aineenopettajat voivat toimia tässä erinomaisena tiedonantajana ja havaitsijana. Toisinaan koulussa käytetään myös tukioppilaiden apua hyväksi; nämä voivat tarkkailla esimerkiksi välitunneilla, miten eri kavერი-ryhmät toimivat ja esiintyvätkö näiden välillä kiusaamista tai selkeää kahnausta. (Kuninkaanhaan oppilashuoltoryhmä, ryhmäkohtainen tiedonanto 4.4.2013.)

3.2.1 Erilaiset tukitoimet Kuninkaanhaassa

Tässä kappaleessa selvitetään kiusaamisen ehkäisemisessä käytetyt ohjelmat ja menetelmät, joita on käytetty koulukiusaamiskyselyjen toteuttamisvuosina Kuninkaanhaassa ja joitakin, joita käytetään myös tänä päivänä. Kaksi ensimmäistä menetelmää, Kiva Koulu ja Vertaissovittelu, eivät valitettavasti ole enää Kuninkaanhaan koulun käytössä. Tukioppilas-, oppilaskunta ja muut koulun hyvinvointiin liittyvät ohjelmat ovat kuitenkin edelleen aktiivikäytössä koululla. (Kuninkaanhaan oppilashuoltoryhmä, ryhmäkohtainen tiedonanto 4.4.2013.)

Kuninkaanhaan koulu otti osaa muutama vuosi sitten Kiva Koulu – ohjelmaan, jonka käyttö kuitenkin pian heikentyi ja lopulta tyrehtyi kokonaan (Kuninkaanhaan oppilashuoltoryhmä, ryhmäkohtainen tiedonanto 4.4.2013.) Kiva Koulu on kiusaamisen vastainen toimenpideohjelma. Se on suomalainen innovaatio, jonka kehittämisessä on hyödynnetty kiusaamista koskevaa tutkimustietoa sekä niitä kokemuksia, joita aikaisemmista interventio-ohjelmista ja niiden käytöstä on maailmalla kertynyt. Positiivista ohjelmassa on se, että se sisältää hyödyllisiä työkaluja luokkayhteisön hengen parantamiseksi, kiusaamisen ehkäisemiseksi, ryhmäytymiseen liittyviä harjoituksia sekä pohdittavaa sekä oppilaille että opettajille. Yläkoulun Kiva Koulu – ohjelma

onkin jaettu neljään teemaan, joidenka kolmen ensimmäisen teeman vetämisen päävastuun otti luokanvalvoja ja tukioppilaat ottivat tehtäväkseen pitää Kiva Koulu – tunnit teeman neljä sävyttämällä tavalla. (Salmivalli ym. 2009, 6.)

Koulussa toimi myös vuosikaudet vertaissovittelu (verso), jota toteutettiin yhdessä vertaissovitteluvastaavien opettajien ja koulutettujen oppilaiden avustuksella (Kuninkaanhaan oppilashuoltoryhmä, ryhmäkohtainen tiedonanto 4.4.2013). Koska koulun arkeen kuuluu valitettavasti oppilaiden välisiä ristiriitatilanteita ja kiusaamisia, vertaissovittelussa opitaan konfliktien selvittelyä omista lupauksista vastuuta kantaa. Versossa vastuutetaan nuori toisen nuoren sovittelun kautta muuttamaan käyttäytymistään ja huomaamaan, miten oma paha toimintakuvio voi aiheuttaa muissa mielipahaa. Sovittelun elementteinä on osapuolten kohtaaminen, kuuntelu, keskustelu, reflektio ja ymmärryksen lisääntyminen, sekä yhteisten ratkaisujen hakeminen. Ja kun sovittelijoina toimivat koulutetut nuoret, toki tietysti ohjaajien avustuksella ja ohjauksella, oppilaat itse oppivat vuorovaikutustaitoja, ihmissuhdetaitoja, erilaisuuden ymmärtämistä ja rauhan rakentamista. Useimmiten myös nuori kuuntelee nuorta paremmin. Tärkeintä tietysti on sopivien, pätevien ja puolueettomien oppilaiden valinta vertaissovittelutoimintaan. Vertaissovittelua on ollut suomalaisissa kouluissa jo kymmenisen vuotta. (Verso-vertaissovittelun verkkosivut 2013.)

Vertaissovittelun lähtökohtana ovat yhteisöllisyyden ja osallisuuden kehittäminen ja tukeminen sekä oppilaiden sosiaalisten taitojen vahvistaminen (Gellin 2011, 25). Valitettavasti vertaissovittelu loppui Kuninkaanhaassa muutama vuosi sitten (Kuninkaanhaan oppilashuoltoryhmä, ryhmäkohtainen tiedonanto 4.4.2013). Vertaissovittelun loppuminen luultavasti johtui siitä, että Kuninkaanhaassa otettiin Kiva Koulu – ohjelma käyttöön, joka kuitenkin ei innostanut opettajakuntaa siinä määrin, että sen toteutus olisi ollut täysin kokonaisvaltaista. Tämän Kiva Koulun käyttöönotto taas laukaisi tapahtumaketjun, jossa vertaissovitteluohjaajat päätyivät siihen ratkaisuun, ettei sitä enää tarvittu. Vertaissovittelu lisäsi koulun oppilaiden osallisuutta, kevensi virkamiesten käyttöä ja vastuutti oppilaita itse paremmin tekemään sopimuksia. Vertaissovittelun myötä syntyi sopimuspaperi, josta pystyi tarkastelemaan jälkikäteen, olivatko osapuolet pysyneet sopimuksessa. Nyt tällaista kirjallista sopimusta ei tapahtumista enää laadita. Vertaissovittelun poismenon jälkeen kuraattorin työtaakka on kasvanut kiusaamis- ja käyttäytymistilanteiden tullessa aina enenevässä määrin

tämän hoidettavaksi. (Kuninkaanhaan oppilashuoltoryhmä, ryhmäkohtainen tiedonanto 5.4.2013.)

Kuninkaanhaassa on toiminut nyt toista vuotta Hyte-tiimi, jonka tärkeimpänä tehtävänä on edistää koko koulun yhteistä hyvinvointia. Hyte-tiimin puheenjohtajana toimii koulun terveydenhoitaja. Lisäksi ryhmään kuuluvat 5 opettajaa ja kuraattori. Hyte-tiimillä on merkittävä vaikutuksensa koulun työilmapiiriin ja koko oppilas- ja henkilökunnan viihtymiseen. Hyte-tiimin tarkoituksena on edistää koko koulun hyvinvointia, olipa se sitten asenteisiin, kasvatukseen, elinympäristöön, mielenlaatuun, käytökseen, ergonomiaan tai rakenteisiin liittyvää. Hyte-tiimi on mm. järjestänyt rasismin- ja päihdevastaista ohjelmaa ja tilaisuuksia, välituntiliikuntaa ja – välineitä oppilaiden käyttöön ulkokäyttöön. Tiimi on järjestänyt mm. käytösviikon, jonka jokaisena päivänä on ollut jokin hyvään käytökseen liittyvä teema. Tällaiset tempaukset ja herättelyt ovat omiaan tuomaan hyvinvointiasiaa myös lähemmäs oppilaiden arkea. (Kuninkaanhaan oppilashuoltoryhmä, ryhmäkohtainen tiedonanto 10.4.2013.)

Yksi tärkeistä tukikeinoista kiusaamisen ehkäisemiseksi Kuninkaanhaassa on tukioppilastoiminta. Tätä toteutetaan sadoissa kouluissa ympäri Suomen. Tukioppilastoiminta pyrkii ensisijaisesti vaikuttamaan hyvien toverisuhteiden syntymiseen sekä myönteisen ja yhteisvastuullisen ilmapiirin luomiseen koulussa. Toiminnassa painotetaan oppilaan osuutta; oppilaat ovat toisistaan vastuussa, niin koulussa kuin vapaa-ajallakin. (Varsinais-Suomen MLL:n verkkosivut 2013.)

Kuninkaanhaassa toimii noin 30–40 tukioppilasta (Kuninkaanhaan oppilashuoltoryhmä, ryhmäkohtainen tiedonanto 5.4.2013). Tukioppilaat ovat 8.-9.-luokkalaisia oppilaita, jotka koulutetaan toimimaan nuorempien oppilaiden kanssa ja heidän tukeaan. Tukioppilastoiminnan tavoitteena on edistää hyviä toverisuhteita, kouluviihtyvyyttä, yhteisvastuuta sekä turvallista ja kannustavaa ilmapiiriä koulussa. Tukioppilastoiminta on arjessa läsnä olemista ja välittämistä. Tukioppilastoiminta on vertais-tukea muille nuorille. (MLL:n verkkosivut 2013.)

Tukioppilastyössä tärkeää on vertaistuen antamisen lisäksi erilaisten tapahtumien suunnittelu, koordinointi ja järjestäminen. Yksi tärkeimpiä tehtäviä tukioppilailta on tulevien 7.luokkalaisten tukeminen. Heti ensimmäisellä kouluviikolla järjestettävässä

kastetapahtumassa, luodaan yhteisöllistä ja iloista tunnelmaa uusille oppilaille, jotka luonnollisesti jännittävät uuteen yläkouluun tuloa. Tukioppilaiden rooli ei ole siis merkityksetön koulussamme. (Kuninkaanhaan oppilashuoltoryhmä, ryhmäkohtainen tiedonanto 10.4.2013.)

Kuninkaanhaassa toimii myös oppilaskunta, joka on oppilaiden oma väylä vaikuttamiseen ja toimimiseen, joka parhaimmillaan näkyy ja kuuluu koulun arjessa ja juhlassa. Oppilaskunnan hallitukseen valitaan oppilaat vaaleissa, jotka toteutetaan koulussamme heti syyslukukauden alussa. Oppilaskuntaan kuuluvat kaikki koulun oppilaat. Oppilaat valitsevat joka luokalta oman äänitorvensa, edustajansa hallitukseen. Hallituksen kokouksia johtaa puheenjohtaja ja kokouksista esitykset ja päätökset kirjaa ylös sihteeri. Oppilaskunnan hallituksessa istuu myös tiedotusvastaava, joka hoitaa kuulutukset ja ilmoitukset kokouksista. Lisäksi koululla toimii kioski, johon oppilaskunnan hallitus on valinnut keskuudestaan kioskvastaavat. Oppilaskuntaa ohjaa kaksi koulumme opettajaa. (Oppilaskunnan opettajaedustaja Wimanin haastattelu 3.4.2013.)

Oppilaskunnan tehtävänä taas on edistää oppilaiden yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista oppilaita koskevista asioista. Myös perusopetuslaissa on säädetty, että kouluilla voi olla sen oppilaista koostuva oppilaskunta. (Kerhokeskuksen verkkosivut 2013.)

Vuosien 2008–2012 aikana Kuninkaanhaassa on toiminut myös läksypiiri- ja stressinhallintaryhmät, joissa on kokoontunut viikoittain oppilaita tekemään läksyjä ja keskustelemaan arjen asioista. Esimerkiksi läksypiiri on toiminut foorumina, jossa agendalla on ollut läksyjen tekoa, mutta vähäpätöisenä asiana eivät ole suinkaan olleet kuulumisten vaihdot, keskustelut, ajatustenvaihdot ja ”läksytykset”. Pieni ryhmä edesauttaa myös keskustelun syntyä, joten tämä porukka on useimmiten kokoontunut myös sosiaalisen tilauksen vuoksi. Läksypiiriä on vetänyt kuraattori sekä myös edellisinä vuosina yhteistyössä kuraattorin kanssa on toiminut vapaa-aikaviraston nuorisotyönohjaaja. Stressinhallintaryhmään taas on ohjautunut oppilaita terveydenhoitajan pitämän mielialatestin myötä. Ryhmä on kokoontunut keskustelemaan asioista, jotka ovat edesauttaneet nuorten mielialan kohotusta. Terveydenhoitaja on toiminut

stressinhallintaryhmän vetäjänä. (Kuninkaanhaan oppilashuoltoryhmä, ryhmäkohtainen tiedonanto 15.4.2013.)

Tukitoimena kiusaamisen vastaisessa työssä on myös erittäin tärkeää, että koulun ja kodin välillä tieto vaihtuu ja yhteistyö pelaa. Oppilaan on paljon vaikeampi lähteä kiusaamaan uudestaan, jos kotoa on tullut signaali, että se on väärin. Ja kun vanhemmat antavat huonosta käytöksestä lapselleen vielä sanktion, voi huonoksi havaittu ja kiusaava käytös muuttua paremmaksi. Valitettavaa on silloin, kun perhe kiistää koululta tulevat viestit; eivät usko, että heidän lapsensa pystyisi vahingoittamaan muita oppilaita; sanallisesti tai ruumiillisesti. Tuolloin myös ”paranemisprosessi” oppilaalla kestää kauemmin tai oppilas ei muuta käytöskävaansa koko kouluelämänsä aikana. (Kuninkaanhaan oppilashuoltoryhmä, ryhmäkohtainen tiedonanto 15.4.2013.)

Luokanvalvoja- ja kuraattorituntien, tukioppilas- ja oppilaskuntatoiminnan, hyvinvointitiimin, erilaisten ryhmien kokoontumisten, kodin ja koulun yhteistyön sekä koulun oppilashuoltoryhmän toiminnan avulla Kuninkaanhaassa voidaan olla ehkäisemässä kiusaamista sekä olla aktiivisesti selvittämässä kiusaamistapauksia. Oppilaiden hyvinvointi ja tasapainoiseen kasvuun ja kehitykseen ja terveisiin kaverisuhteisiin ohjaaminen on tukea, jota aikuiset koulussa voivat antaa. Kasvatuksellisten, keskustelevien, mutta myös tiukkojen ohjaamiskeinojen avulla aikuiset voivat näyttää oppilaille sitä eettisesti ja inhimillisesti oikeaa tapaa, jota mm. kaverisuhteiden hoidamisessa sekä ryhmässä toimimisessa täytyy noudattaa. Lapsi oppii esimerkistä, siksi on myös tärkeää, että koko kouluyhteisö toimii positiivisena viitoittajana tällä tiellä. Sille ei voi mitään, mitkä taustat oppilaille on tai mistä lähtökohdista kukin oppilas aamulla kouluun tulee. Koulussa jokainen voi vain tehdä parhaansa, jotta koulupäivä onnistuu itse kultakin lapselta ja nuorelta ilman suurempia kompastuksia ja mielipahaa. (Kuninkaanhaan oppilashuoltoryhmä, ryhmäkohtainen tiedonanto 15.4.2013.)

3.2.2 Oppilaiden osallisuus kiusaamisen vastaisessa työssä

Tukioppilas- ja oppilaskuntatoiminta ovat Kuninkaanhaan näkyvimpiä osallisuuden maamerkkejä. Nämä kaksi ryhmää sitovat noin 60 oppilaan toimimaan aktiivisesti koko kouluyhteisön hyväksi. Aktiivisuus on tietenkin riippuvainen myös tukioppilaan tai oppilaskunnan jäsenen omasta intensiteetistä ja innosta, mutta myös valituilla ohjaajilla on toiminnan toteutumiseen ja sen laadukkuuteen vaikuttavat tekijänsä. (Kuninkaanhaan oppilashuoltoryhmä, ryhmäkohtainen tiedonanto 15.4.2013.)

Oppilaiden osallisuus ei saisi olla riippuvainen vain siitä, että jokin ryhmä on koottu kasaan ja sille on asetettu tietyt tavoitteet. Oppilaiden osallisuutta kiusaamisen ehkäisemiseen tulisi peräänkuuluttaa aivan yksilö- ja luokkatasoillakin. Olisikin tärkeää, että jokainen koulun oppilas sitoutuisi siihen, että huonoa käytöstä ei omassa koulussa sallita. Hyvä henki ja miellyttävä ympäristö ovat suotuisia myös edistämään oppimista. Kouluviihtyvyys ja oppiminen kulkevat käsi kädessä. Murjottu tai pahan-suopa mieli eivät pysty vastaanottamaan tietoa siinä määrin, mihin tasapainoisissa olosuhteissa työskentelevä mieli pystyy. (Kuninkaanhaan oppilashuoltoryhmä, ryhmäkohtainen tiedonanto 15.4.2013.)

Oppilaiden osallisuus myös lisää vertaisryhmään integroitumista. Sosiaaliseen ryhmään kuulumisen, jossa on tavoitteita ja joidenka toteuttaminen palkitsee niin yksilöä kuin ryhmää, merkitys on kehitykselle suuri. Nuorella on kova tarve itsenäistyä ja autonomisoitua ja päästää irti vanhemmistaan. Tämä vaihe on omiaan lisäämään yhteenkuuluvuuden tunnetta ystäviin, kavereihin ja tovereihin. Kun lapsi ja nuori on osallisena johonkin, olipa se kaveriryhmä, jokin yhdistys, harrastustoiminta, koulun kerhotoiminta tms., pystyy hän rakentamaan myös omaa positiivista minäkuvaansa herkemmin. Jos lapsi taas on jatkuvasti vertaisryhmässä torjuttu, hän alkaa helposti itsekin pitää itseään sosiaalisesti epäonnistuneena. Ja kun lapsi jää ryhmän ulkopuolelle, jää hän myös ilman sitä harjoituskenttää, jolla monia sosiaalisia taitoja opitaan. (Salmivalli 2005, 32–33.)

3.2.3 Viranomaisyhteistyö

Koulut tekevät paljon itse taatakseen jokaiselle koulun oppilaalle työrauhan ja vahvat eväät jatko-opiskelulle. Myös Kuninkaanhaassa tehdään paljon oppilashuollollista työtä, jolla edesautetaan oppilaiden hyvinvointia ja tasapainoista kasvua ja kehitystä. Toisinaan, erilaisista toimenpiteistä huolimatta, koulu ei siinä onnistu. (Kuninkaanhaan oppilashuoltoryhmä, ryhmäkohtainen tiedonanto 15.4.2013.)

Oppilashuollon toiminnassa voidaan erottaa koulun sisäinen ja ulkoinen moniammatillinen yhteistyö. Sisäisessä yhteistyössä moniammatilliset toimijat ovat koulussa toimivia henkilöitä, kun taas koulun ulkoisessa yhteistyössä toimijoina voivat olla mm. psykiatri, sosiaalityöntekijä tai alueen nuorisotyöntekijä. (Honkanen, Suomala 2009, 75–76.)

Eniten yhteistyötä Kuninkaanhaan koulussa tehdään lastensuojelun sekä nuorisopsykiatrian kanssa. Kuninkaanhaassa on oppilaita, joilla on lastensuojelun asiakkuus, nuorisopsykiatrian tai nuorten vastaanoton asiakkuus tai ollaan suunnittelemassa jostakin näistä tukitoimenpiteistä. Koska oppilashuoltoryhmän tehtävänä on kartoittaa ja havaita ongelmatilanteita, riskejä ja tehostetun ja erityisen tuen tarvetta, sekä suunnitella toimenpiteitä ja niiden toteutusta, tärkeää on oppilaan ”asiakkaaksi ottaminen”. (Kuninkaanhaan oppilashuoltoryhmä, ryhmäkohtainen tiedonanto 15.4.2013.) Mahdollisuudet koulun vaikuttaa yksin ovat rajalliset, siksi laajempiin kokonaisuuksiin ja solmukohtiin pureutumisessa verkostoihin ja kumppanuuteen panostaminen on tärkeää (Wallin 2011, 110–111).

Räikeissä kiusaamistapauksissa, jotka esiintyvät vapaa-ajalla ja internetissä, koulu kannustaa vanhempia ottamaan yhteyttä poliisiin. Koulunkäynnin jatkuvassa laiminlyönnissä Kuninkaanhaan koulusta ollaan yhteydessä lastensuojeluun. Erilaisten mieliala- ja psyykeongelmien tullessa esiin, koulu on yhteydessä Porin kaupungin perusturvan järjestämään nuorten vastaanottoon, joka on matalan kynnyksen paikka nuorille, joilla on erilaista problematiikkaa elämässään. Tämän tahon kautta, oppilas voi saada lähetteen nuorisopsykiatrian hoidon piiriin, joka on erikoissairaanhoidon ja Satakunnan sairaanhoitopiirin järjestämää. Nämä tietysti vaativat etukäteen yhteistyötä ja suunnittelua perheen kanssa. Useimmiten oppilaiden perheet ovat jo varautuneet

siihen, että koulu joutuu turvautumaan viranomaisten apuun. Koulun tärkein tehtävä on kuitenkin opettaa, ei vain tehdä sosiaali- ja mielenterveystyötä. (Kuninkaanhaan oppilashuoltoryhmä, ryhmäkohtainen tiedonanto 15.4.2013.)

Ajoittain Kuninkaanhaan oppilashuoltoryhmän jäsenet ovat olleet huolissaan kaupungin sosiaalitoimen toimivuudesta. Toisinaan lastensuojelu saa kritiikkiä toiminnastaan joskus turhankin paljon. Koulu ei kuitenkaan ole taho, joka ehtisi antaa sosiaaliohjausta oppilaiden kotona tai terapoida koulupäivän päätteeksi psyykkisesti oi-rehtivia oppilaita. Kuraattori voi mennä oppilasta puolitiehen vastaan ja olemaan tu-kena sellaisissa asioissa, jotka edistävät tämän koulunkäyntiä ja kaverisuhteita. Ja tietysti näiden asioiden tukeminen on omiaan, toivon mukaan, helpottamaan oppilaan senhetkistä henkistä tilaa ja hyvää mielen saamista. (Kuninkaanhaan oppilashuolto-ryhmä, ryhmäkohtainen tiedonanto 23.4.2013.)

Viranomaistyö on kuitenkin todella tärkeää, koska koulun väki on riippuvainen niistä ammattilaisista, joilla on myös juridinen tuki puolellaan; lastensuojelulla lastensuojelulaki ja nuorisopsykiatrialla mielenterveyslaki. Ja kaikkia yhteistyötahoja sitoo sa-llassapitovelvollisuus. Toisinaan on vain mahdottoman vaikea tehdä työtä auttaakseen oppilasta, jos pitää toimia pedantisti lakipykälien mukaan. (Kuninkaanhaan oppi-lashuoltoryhmä, ryhmäkohtainen tiedonanto 23.4.2013.)

3.3 Tavoitteena kiva koulu

Oppilaalla on kolme velvollisuutta; käydä koulua säännöllisesti, tehdä tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyä asiallisesti. (Kuninkaanhaan oppilashuoltoryhmä, ryhmä-kohtainen tiedonanto 15.4.2013). Jokaisen oppilaan oikeusturva on saada käydä kou-lua turvallisesti, pelkäämättä tulevansa kiusatuksi tai laiminlyödyksi. YK:n lasten oikeuksien sopimuksessakin sanotaan, että lasta on suojeltava kaikelta väkivallalta, välinpitämättömältä kohtelulta ja hyväksikäytöltä. Tämä on tavoitetilä, jota meidän tulee kollektiivisesti tavoitella. (Lapsiasiavaltuutetun verkkosivut 2013.)

Sosiaalisen kehityksen perusta luodaan kotona. Koulu voi kuitenkin olla keskeisessä asemassa taitojen kehittäjänä ja ylläpitäjänä. Jokaisella oppilaalla on omat ristinsä

kannettavana; yhdellä toinen vanhemmista on menehtynyt, toisella vanhemmat ovat eronneet. Yhdellä on murheena vanhempien alkoholinkäyttö, toisella väkivallan näkeminen ja kokeminen perheessä. Jokaisella ihmisellä on pieniä tai suuria murheita, jotka vaikuttavat mielialaamme ja näin myös jaksamiseemme hoitaa koulu- tai työtehtäviä tai kaverisuhteita. Jos nuori ei saa hyväksyntää esimerkiksi kotoaan tai koulusta, hakee hän sitä hakeutumalla vertaisryhmiin, joissa voi olla yhteenkuuluvuutta, mutta se voi olla arvovärykseltään negatiivista yhteiskunnan vallitseviin arvoihin verrattuna. Näissä ryhmissä oleminen voivat suosia nuoren rikollista tai päihteitä käyttävää kulttuuria. (Pulkinen 2002, 8 ja 131.)

4 KOULUKIUSAAMISKYSELYN TOTEUTTAMINEN KUNINKAANHAASSA

4.1 Tutkimuskysymys

Tutkimuskysymyksenäni on, miten koulukiusaaminen on kehittynyt vuosien 2008–2012 aikana Kuninkaanhaan yläkoulussa.

4.2 Yleistä tietoa kyselystä sekä sen toteuttamisesta

Koulukiusaamiskyselyt toteutetaan jokaisessa Kuninkaanhaan koulun luokassa kaksi kertaa vuodessa. Käytännössä tämä tapahtuu niin, että luokanvalvojan tunnilla, luokanvalvoja teettää kyselyt jokaisella oppilaalla ja nämä kerätään luokanvalvojan koontia varten. Kysely toteutuu kaikilla oppilaille samaan aikaan. Kyselylomake koostuu kysymyksistä, jotka ovat selkeitä ja yksinkertaisia. Tämän kysymyspatteriston laittaa vireille koulumme rehtori, joka tekee yhteenvedon niistä opettajakunnalle.

Luokanvalvojien oppilailleen teettämät kyselylomakkeiden vastauskoonnit toimitetaan rehtorille, joka siis kokoaa datasta taulukon. Näitä tunnuslukuja vertailemalla, pääsee hieman jyvälle siitä, missä luokassa esiintyy kiusaamista eniten ja missä luokissa esimerkiksi kiusatut kertovat herkemmin toisille kiusaamisesta. Luonnollisesti

tulee muistaa, että tilastointi synnyttää helposti myös vääristymiä, mutta jonkinlaista suuntaa kysely kyllä antaa. Kyselylomakkeiden tulokset indikoivat myös sen, että jotain on meneillään kyseisen luokan oppilaiden elämässä ja heidän keskuudessaan.

Kysymyslomake koostuu viidestä kysymyksestä. Liite.

- Onko Sinua kiusattu: vastausvaihtoehdot ovat on ja ei.
- Kiusaaminen on ollut: vaihtoehtoina huutelu, töniminen, nimittely, vaatteista repiminen, lyöminen, potkiminen ja muuta.
- Kiusaaminen tapahtunut: vaihtoehtoina 1-2- kertaa, viikoittain, päivittäin.
- Kiusattu kertonut: vaihtoehtoina vanhemmille, kavereille, luokanvalvojalle, opettajalle, terveydenhoitajalle, kuraattorille tai ei kenellekään.
- Ollut mukana kiusaamisessa: vastausvaihtoehtoina kyllä ja ei.

Kiusaamiskyselyjä on toteutettu Kuninkaanhaan koulussa vuodesta 2003. Aineistoa siis on hieman hajanaisesti käytössä, mutta tähän kyselyyn ja tulosten lähempään tarkasteluun on valittu kevät 2008, syksy 2009, syksy 2010, syksy 2011 ja kevät 2012.

4.3 Tutkimusmenetelmät

Tutkimukset voidaan jakaa teoreettisiin ja empiirisiin tutkimuksiin. Opinnäytetyön luonne on empiirinen. Empiiriset tutkimukset voidaan jakaa esimerkiksi kvalitatiivisiin ja kvantitatiivisiin tutkimuksiin. Työssäni on kyse kvantitatiivisesta eli määrällisestä tutkimuksesta. Tutkimusmateriaalini on valmiiksi kerättyä aineistoa. Empiirisen tutkimuksen keskeinen osa-alue on tutkimusaineisto. (Holopainen & Pulkkinen 2002, 20–21.)

Opinnäytetyöni tausta on hyvin käytännönläheinen ja yhteydessä työtehtäviini. Opinnäytetyöni perustuu kyselyjen tuloksiin ja näiden analysointiin. Tutkimusmateriaalini on valmiiksi kerätty ja koottu, joten minulle on jäänyt kyselyjen vastausten tulosten vertailu taulukkolaskennan avulla.

4.4 Kohderyhmä ja aineiston keruu

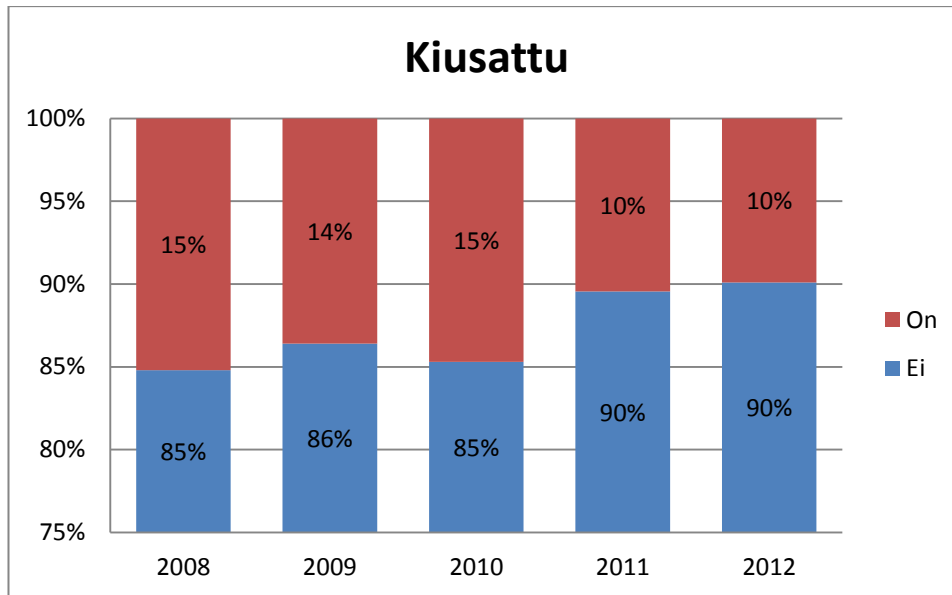
Kohderyhmänä on Kuninkaanhaan yläkoulun 6.-9.luokkalaiset vuosina 2008, 2009, 2010, 2011 ja 2012. Vastaajien sukupuolta ei ole määritelty. Vastaajat ovat vastanneet koulukyselyyn nimettömänä. Aineisto on kerätty oppilailta toteuttamalla kiusaamiskysely mm. luokanvalvojan tunnilla. Sairauspoissaolojen ym. syiden vuoksi, vastausprosentti ei ole ollut 100.

Olen koonnut kerätyn aineiston kuudennelta, seitsemänneltä, kahdeksannelta ja yhdeksänneltä vuosiluokalta viiden vuoden ajan vuosilta 2008–2012. Kvantitatiiviseen tutkimuksen luonteeseen liittyen, tutkittavan asian mittaamiseen käytetyt asteikot osoittavat mm. kuinka usein, kuinka paljon ja mitä / minkälaista tutkittava asia on (Holopainen & Pulkkinen 2002, 21).

Valmiiksi kerätyn aineiston olen kerännyt Excel-taulukkoon, jota käyttäen olen päässyt analysoimaan tutkimustuloksia ja toteamaan niissä esiintyviä muutoksia. Kuvallisessa analysoinnissa olen käyttänyt pylväsdiagrammeja ja taulukoita selventämään tutkittavassa ajanjaksossa esiintyviä ilmiöitä.

5 VUOSIEN 2008–2012 TOTEUTETTUJEN KYSELYJEN TULOSTEN ANALYSOINTI

Kiusaamiskyselyn ensimmäisessä kysymyksessä oppilaalta kysytään, onko tätä kiusattu vai ei. Vuosina 2008 ja 2009 kyselyyn vastanneita oli 375. Vuosina 2010 ja 2011 kyselyyn vastasi 354 oppilasta. Vuonna 2012 kyselyyn vastasi 374 oppilasta.

Kuvio 1. Kysymys 1: ”Onko Sinua kiusattu?”

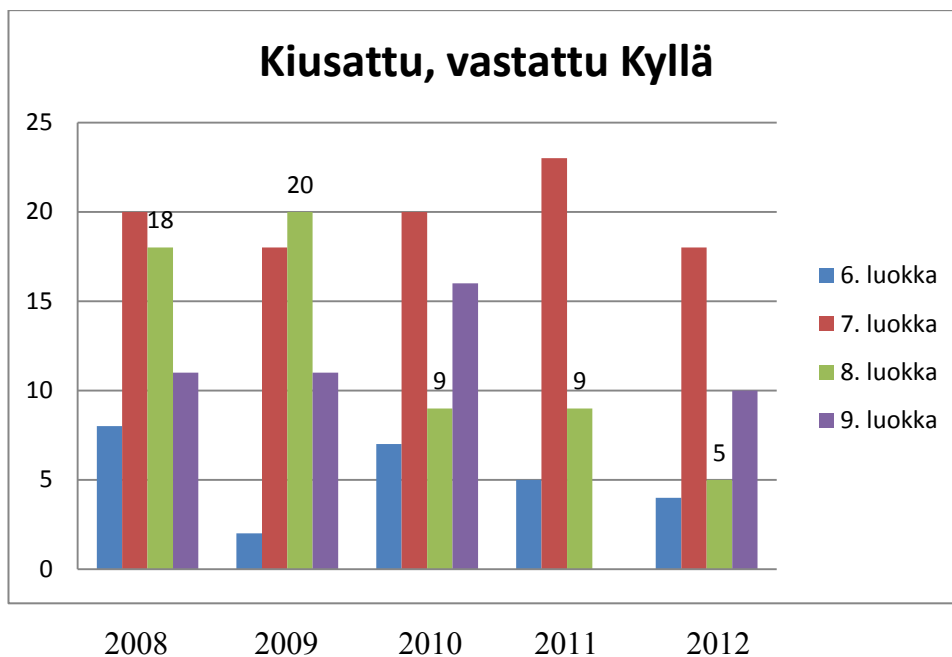
Tuloksista voi päätellä, että vuosina 2008 ja 2010 viisitoista prosenttia vastaajista ovat todenneet tulleen kiusatuiksi. Vuonna 2009 14 % vastaa tulleen kiusatuksi sekä vuosina 2011 ja 2012 luvut ovat pienenneet ja prosenttilukemaksi on saatu 10 %. Tämä osoittaa siis, että kiusattuja on ollut vähemmän vuosina 2011 ja 2012 kolmeen aikaisempaan tutkimusvuoteen verrattuna.

Yllä esitetystä kuviosta ei selviä, millä luokka-asteilla kiusaamista on esiintynyt eniten. Tosin seuraavasta taulukosta selviää, millä luokka-asteilla kiusaamista on esiintynyt. Keltaisella maalatut numerot osoittavat mm. sen, että 7.luokalla vuonna 2008 aloittaneista 20 oppilasta on vastannut, että häntä kiusataan. Ja 8.luokalla samasta ikäluokasta saman verran eli 20 oppilasta on vastannut, että häntä kiusataan. Näiden oppilaiden ollessa 9.luokalla, kiusattujen vastaajien määrä on pudonnut kuuteentoista. Mielenkiintoista taulukosta on myös havaita, että vuonna 2009 seitsemännen vuosiluokan aloittaneista 18 on vastannut, että häntä kiusataan ja näistä vuonna 2010 yhdeksän on vastannut 8.luokalla ollessaan tulleen kiusatuiksi. Yhdeksännellä vuosiluokalla näistä vastaajista vuonna 2011 ei ole enää ketään kokenut tulleen kiusatuksi. Vuonna 2010 taas 7.luokan aloittaneista 20 koki tulleen kiusatuksi, joista 8.luokalla vuonna 2011 yhdeksän koki, että tätä oli kiusattu ja vuonna 2012 tämän vuosiryhmän oppilaista, ollessaan 9.luokalla, 10 koki tulleen kiusatuksi.

Taulukko 1. Kysymys 1: ”Onko Sinua kiusattu?” – vuosiluokittain – vertailu

Kiusattu	2008	2009	2010	2011	2012
6. luokka	8	2	7	5	4
7. luokka	20	18	20	23	18
8. luokka	18	20	9	9	5
9. luokka	11	11	16	0	10
	57	51	52	37	37

Kuviossa 2 on tarkasteltu edellä esitetyn kysymyksen kyllä – vastauksia vuosiluokittain. Tästä voi päätellä, että kiusaamista viiden vuoden periodin aikana on esiintynyt eniten 7.luokkalaisten keskuudessa ja vähiten 6.luokkalaisten keskuudessa.

Kuvio 2. Kysymys 1: ”Onko Sinua kiusattu?” – kyllä-vastajat vuositarkastelussa

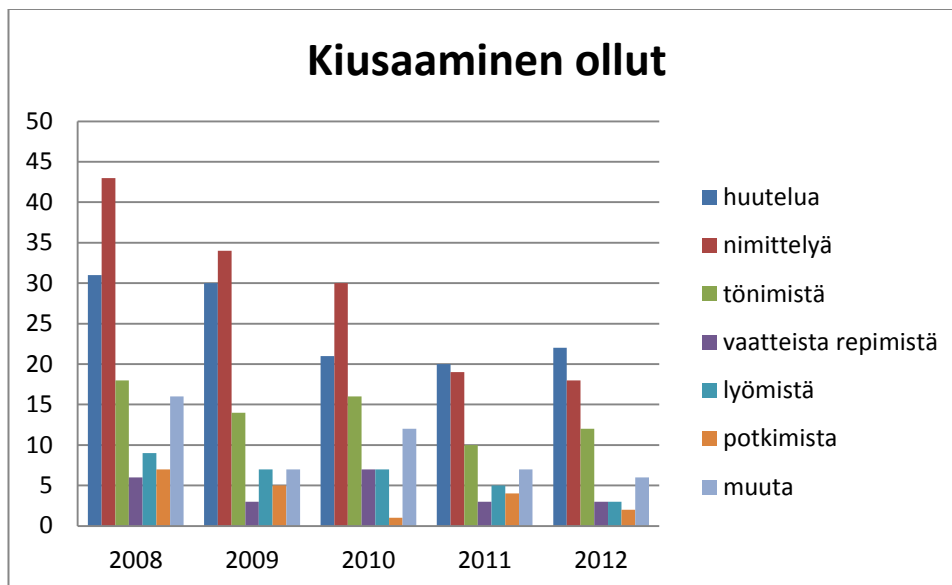
Koulukiusaamiskyselyn toisessa kysymyksessä on tarkasteltu sitä, minkälaista kiusaaminen on Kuninkaanhaan koulussa ollut. Kyselylomakkeessa on ollut valmiita vaihtoehtoja, jotka on esitetty alla olevassa taulukossa. Lisäksi oppilaalla on ollut mahdollisuus kirjata ylös kohdassa ”muuta” sellaisia kiusaamismuotoja, joita valmiista luettelosta ei vastaaja ole löytänyt.

Kooste osoittaa, että nimittelyä on esiintynyt lähes eniten joka vuosi, lukuun ottamatta vuosia 2011 ja 2012, jolloin vastaajat ovat vastanneet huutelun ykkössijalle. Sanallista kiusaamista (huutelua ja nimittelyä) on siis esiintynyt tarkastelujakson aikana eniten. Tämä on myös kiusaamismuodoista (sanallinen, henkinen kiusaaminen) vaikeimmin havaittavissa, aikuisten näkökulmasta katsottuna. Fyysistä kiusaamista on esiintynyt henkiseen kiusaamiseen verrattuna vähemmän, mutta tönimistä on vaatteista repimiseen, lyömiseen ja potkimiseen verrattuna enemmän. Potkimista esiintyi vähiten. 'Muuta kohtaan' oppilaat ovat vastauksissaan nimenneet eristämisen, selän takana puhumisen, pöllumisen, ”nännärit” ja seksuaalisen ahdistelun. Vuonna 2008 on eniten 'muuta kiusaamista' -vastaajia; 16 oppilasta on nimennyt jonkin edellä mainitun kiusaamismuodon vastauslomakkeessaan. Kuitenkin, kuten ensimmäiset kuviot osoittavat kiusaamisen vähentyneen, on iloksi todettava, että nimittely, joka ollut sängen yleistä vuonna 2008, on sitä vuonna 2012 esiintynyt huomattavasti vähemmän.

Taulukko 2. Kysymys 2: ”Minkälaista kiusaaminen on ollut?”

Kiusaaminen ollut					
	2008	2009	2010	2011	2012
huutelua	31	30	21	20	22
nimittelyä	43	34	30	19	18
tönimistä	18	14	16	10	12
vaatteista repimistä	6	3	7	3	3
lyömistä	9	7	7	5	3
potkimista	7	5	1	4	2
muuta	16	7	12	7	6

Alla olevassa pylväsdiagrammissa selviää, että kiusaaminen on viiden vuoden aikana vähentynyt. Johtopäätöksenä voi todeta, että kaikenlainen kiusaaminen ja kiusaamisen muodot ovat tarkastelujakson aikana vähentyneet.

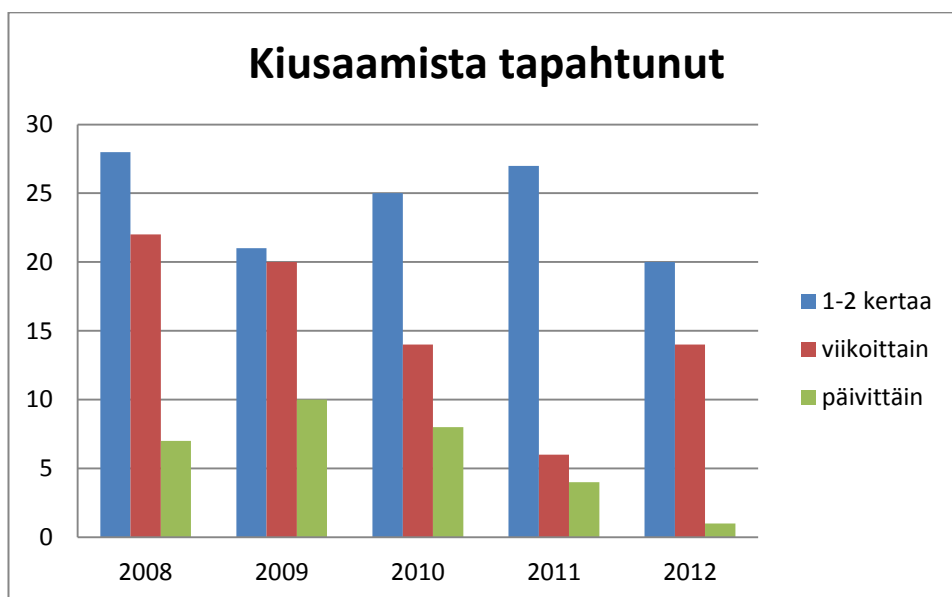

Kuvio 3. Kysymys 2: ”Minkälaista kiusaaminen on ollut?”

Kolmannessa kysymyksessä on tarkasteltu, kuinka usein kiusaamista on tapahtunut. Oppilaalle on kyselyssä esitetty kolme vaihtoehtoa: 1-2 kertaa, viikoittain ja päivittäin. Taulukko osoittaa, että vuonna 2008 päivittäin tapahtunutta kiusaamista on esiintynyt seitsemän oppilaan elämässä, kun taas vuonna 2012 vain yksi on vastannut, että häntä kiusataan päivittäin. Tarkasteltaessa kehitystä sekä 1-2 kertaa, viikoittain ja päivittäin tapahtuvien kiusaamisten osalta, jokaisen tapahtuman kohdalla on tapahtunut laskua vuodesta 2008 vuoteen 2012.

Taulukko 3. Kysymys 3: ”Kuinka usein kiusaamista on tapahtunut?”

Kiusaaminen tapahtunut					
	2008	2009	2010	2011	2012
1-2 kertaa	28	21	25	27	20
viikoittain	22	20	14	6	14
päivittäin	7	10	8	4	1
	57	51	47	37	35

Kuvio 4. Kysymys 3: ”Kuinka usein kiusaamista on tapahtunut?”

Pylväsdiagrammi osoittaa selvästi saman, minkä totesin edellisellä sivulla. Päivittäin tapahtuvaa kiusaamista ei esiinny ollenkaan siinä määrin vuosina 2011 ja 2012, mitä vuosina 2008–2010 tapahtuu. Tosin 1-2 kertaa tapahtunutta kiusaamista on vuosina 2008 ja 2011 ollut suurin piirtein saman verran. Tutkimus myös osoittaa, että viikoittain tapahtunutta kiusaamista on esiintynyt vuoteen 2011 verrattuna (6 vastausta) vuonna 2012 yli puolet enemmän (14 vastausta). Todennäköisintä koulumaailmassa on, että 1-2 kertaa esiintyvää tai tapahtunutta kiusaamista on tilastollisesti eniten. Toisaalta näiden tapausten esilletulo ja selvittäminen vähentävät viikoittain ja päivittäin tulevia kiusaamisia.

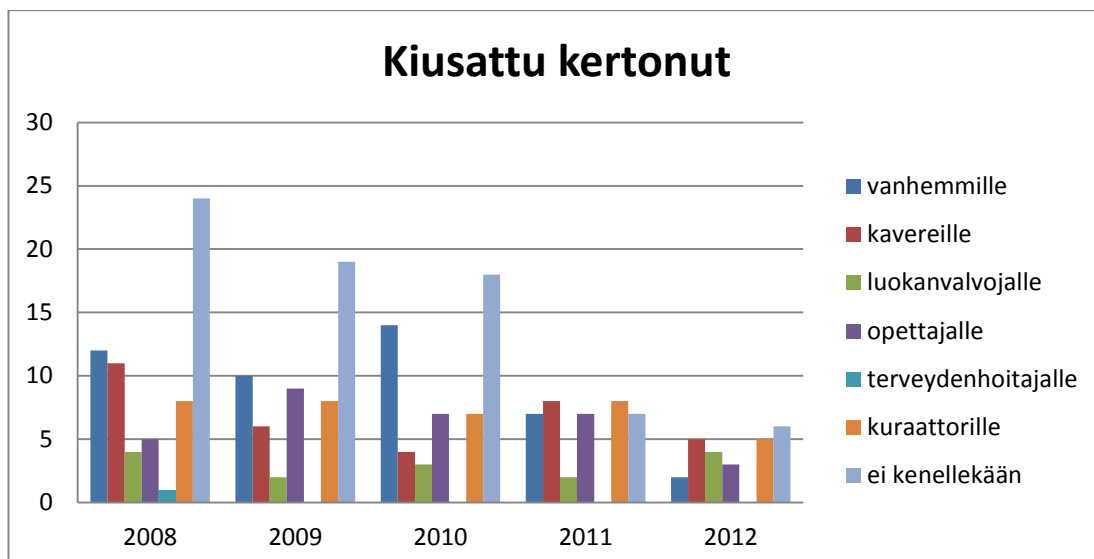
Neljännessä kysymyksessä oppilaalta on kysytty, kenelle tämä on kertonut kiusaamisesta. Vaihtoehtoina oppilaalle oli tarjottu vanhempia, kavereita, luokanvalvojaa, opettajaa, terveydenhoitajaa, kuraattoria ja vaihtoehtoa ’ei kenellekään’. Tarkasteltaessa kiusaamista vuosittain, huomaa, että ensimmäiseen kysymykseen viitaten, esimerkiksi vuonna 2008 oppilaista 57 on vastannut, että on kiusattu ja sama luku 57 esiintyy myös kysymys – kohdassa nro 3 ”Kuinka usein kiusaamista on tapahtunut”. Kuitenkin merkille pantavaa on, että kysymyksessä nro 4 ”Kiusattu kertonut”, on kuitenkin 65 vastausta tilastoitu eri vaihtoehtoihin, mutta tämä selittynee sillä, että kiusattu on kertonut asiasta useammalle kuin yhdelle ihmiselle. Tosin vuonna 2012,

jolloin 37 oppilasta on vastannut, että häntä on kiusattu, vain 25 oppilasta on kirjannut kyselyyn kysymyskohdassa 'kenelle kertonut' kertoneensa jollekin.

Taulukko 4. Kysymys 4: ”Kenelle kiusattu on kertonut kiusaamisesta?”

Kiusattu kertonut					
	2008	2009	2010	2011	2012
vanhemmille	12	10	14	7	2
kavereille	11	6	4	8	5
luokanvalvojalle	4	2	3	2	4
opettajalle	5	9	7	7	3
terveydenhoitajalle	1	0	0	0	0
kuraattorille	8	8	7	8	5
ei kenellekään	24	19	18	7	6

Taulukosta voi päätellä, että vuonna 2008 kiusaamisesta on kerrottu eniten 'ei kenellekään'. Mutta tämä luku on selkeästi laskenut viiden vuoden sisällä vuotta 2012 tarkasteltaessa. Tämä selittynee sillä, että koulukiusaamisasiat ja puuttuminen Kuninkaankaanhaassa ovat olleet ns. tapetilla koulussamme ja näin ollen kiusaamisesta on ollut helpompi kertoa. Jos ei kohtaa 'ei kenellekään' oteta huomioon, on positiivisin asia siinä, että oppilaat ovat kertoneet kiusaamisesta vuonna 2010 eniten vanhemmilleen. Yllättävää tosin on se, että oppilaat eivät ole kertoneet terveydenhoitajalle kiusaamisesta, paitsi yksi oppilas vuonna 2008.

Kuvio 5. Kysymys 4: ”Kenelle kiusattu on kertonut kiusaamisesta?”

Kiusaamiskyselyn viidennessä ja viimeisessä kysymyksessä oppilaalta kysytään, onko tämä ollut mukana kiusaamisessa. Vuonna 2010 on ollut vuosi, jolloin oppilaista 62 on vastannut olleensa mukana kiusaamisessa. Tämä on suurin lukema viiden vuoden tarkastelujaksossa. Vähiten oppilaita (25) on ollut mukana kiusaamisessa vuonna 2012.

Taulukko 5. Kysymys 5: ”Oletko ollut mukana kiusaamassa?”

Ollut mukana kiusaamassa					
	2008	2009	2010	2011	2012
kyllä	35	45	62	49	25
ei	352	329	277	286	346

Selvemmin eron huomaa taulukossa, jossa on laskettu vastausten prosenttitulokset.

Taulukko 6. Kysymys 5: ”Oletko ollut mukana kiusaamassa?”

Ollut mukana kiusaamassa					
	2008	2009	2010	2011	2012
kyllä	9 %	12 %	18 %	15 %	7 %
ei	91 %	88 %	82 %	85 %	93 %

Toisaalta on erikoista, että tarkasteltaessa vuotta 2008, jolloin kiusattuja on ollut eniten vuoden 2010 lisäksi, mukana olleiden kiusaajien määrä on kuitenkin vähäinen. Taas vuosi 2010, jolloin kiusattuja vastaajista oli sama 15 % vastaajista, osoittaa, että tällöin on ollut mukana myös eniten muita kiusaamassa.

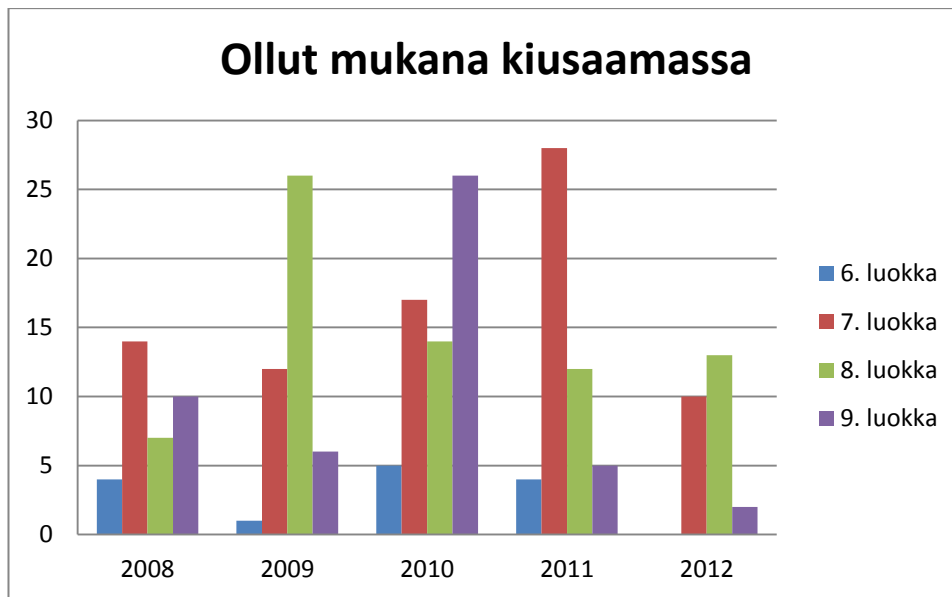
Seuraavassa kuviossa näkyy tarkemmin, millä vuosiluokilla on ollut eniten niitä oppilaita, jotka ovat olleet mukana kiusaamassa. Keltaisella varjostetut kuvaavat vuosiluokkaa, joka on aloittanut 7.luokan Kuninkaanhaassa vuonna 2008 ja päässeet peruskoulusta vuonna 2010. Tämän vuosiluokkaikäryhmän kiusaamisessa mukana oleminen on kasvanut 8.luokalle mentäessä, eikä ole siitä vähentynyt. Vuosiluokkerottelut tuovat myös esille sen, että 6.luokkalaisilla on vähiten sitä, että ollaan mukana kiusaamassa. Myös taulukko osoittaa, että 9.luokkalaisten keskuudessa on toiseksi vähiten niitä, jotka ovat mukana kiusaamisessa. Vuoden 2011 syksyllä aloittanut 7.luokka vastaa olleensa mukana eniten (28) kiusaamisessa.

Taulukko 7. Kysymys 5: ”Oletko ollut mukana kiusaamassa?” – vuosiluokittain

Ollut mukana kiusaamassa, vastattu Kyllä

	2008	2009	2010	2011	2012
6. luokka	4	1	5	4	0
7. luokka	14	12	17	28	10
8. luokka	7	26	14	12	13
9. luokka	10	6	26	5	2
	35	45	62	49	25

Pylväsdiagrammi osoittaa lukumäärälliset kiusaamisessa mukana olemiset. Vuonna 2009 kiusaamisessa on ollut eniten mukana 8.luokkalaisia, vuonna 2010 eniten ollut mukana kiusaamisessa 9.luokkalaisia ja vuonna 2011 eniten ollut mukana kiusaamisessa 7.luokkalaisia. Tämä siis osoittaa, että vuonna 2008 Kuninkaanhaassa noviiseina 7.luokan oppilaina aloittelevien kiusaamisessa mukana oleminen on ollut suurinta heidän koko yläkouluhistoriansa ajan.

Kuvio 6. Kysymys 5: ”Oletko ollut mukana kiusaamassa?”

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Koulukiusaaminen on koulumaailmassa todellisuutta, jota meidän kaikkien tulee kollektiivisesti kitkeä pois. On niin kiusaajan kuin kiusatun etu ja oikeusturva, että kiusaamiseen puututaan ja se saadaan loppumaan. Hyvä mieli tukee kouluissa annettavan opetuksen perillemenoaa. Hyväksyminen omien ikätovereiden keskuudessa pal-kitsee ja kannustaa lasta viihtymään koulussa.

Koulukiusaamiskyselyjä tarkasteltaessa nousi esiin positiivinen tulos; kiusattuja on ollut vähemmän vuosina 2011 ja 2012 kolmeen aikaisempaan tutkimusvuoteen (2008–2010) verrattuna. Tarkasteltaessa kiusaamista luokka-asteittain, kyselyn perusteella kiusaamista esiintyi eniten 7.luokkalaisten keskuudessa ja vähiten 6.luokkalaisten keskuudessa.

Kiusaamisen tavoista kysyttäessä, kyselyssä nousi esiin, että nimittelyä esiintyi lähes eniten joka vuosi, lukuun ottamatta vuosia 2011 ja 2012, jolloin vastaajat vastasivat kiusaamismuodoista huutelun ykkössijalle. Sanallista kiusaamista (huutelua ja nimittelyä) esiintyi tarkastelujakson aikana eniten. Potkimista esiintyi vähiten.

Kolmannessa kysymyksessä tarkasteltiin, kuinka usein kiusaamista on tapahtunut oppilaalle. Vastaukset osoittivat, että vuonna 2008 päivittäin tapahtunutta kiusaamista esiintyi seitsemän oppilaan elämässä, kun taas vuonna 2012 vain yksi vastasi, että häntä kiusataan päivittäin. Tarkasteltaessa kehitystä sekä 1-2 kertaa, viikoittain ja päivittäin tapahtuvien kiusaamisten osalta, jokaisen tapahtuman kohdalla tapahtui laskua vuodesta 2008 vuoteen 2012.

Neljännessä kysymyksessä oppilaalta kysyttiin, kenelle tämä oli kertonut kiusaamisesta. Ensimmäisenä tarkasteluvuonna 2008 kiusaamisesta oli kerrottu eniten 'ei kenellekään'. Mutta tämä luku oli selkeästi laskenut viiden vuoden sisällä vuotta 2012 tarkasteltaessa. Tämä selittyy sillä, että koulukiusaamisasiat ja puuttuminen Kuninkaanhaassa ovat olleet ns. tapetilla ja näin ollen kiusaamisesta oli helpompi kertoa. Jos ei kohtaa 'ei kenellekään' oteta huomioon, on positiivisin asia siinä, että oppilaat kertoivat kiusaamisesta vuonna 2010 eniten vanhemmilleen.

Kiusaamiskyselyn viidennessä ja viimeisessä kysymyksessä oppilaalta kysyttiin, onko tämä ollut mukana kiusaamisessa. Vuonna 2010 oli vuosi, jolloin oppilaista 62 oli vastannut olleensa mukana kiusaamisessa. Tämä oli suurin lukema viiden vuoden tarkastelujaksossa. Vähiten oppilaita oli mukana kiusaamisessa vuonna 2012. 7.luokan Kuninkaanhaassa vuonna 2008 aloittanut ja peruskoulusta vuonna 2010 päässeiden kiusaamisessa mukana oleminen oli kasvanut 8.luokalle mentäessä eikä se siitä vähentynyt. Vuosiluokkaerottelut toivat myös esille sen, että 6.luokkalaisilla oli vähiten sellaista käytöstä, että oltaisiin oltu mukana kiusaamisessa. Myös tutkimus osoitti, että 9.luokkalaisten keskuudessa oli toiseksi vähiten niitä, jotka olivat mukana kiusaamisessa. Vuoden 2011 syksyllä aloittanut 7.luokka vastasi olleensa mukana eniten kiusaamisessa.

Kyselyjen perusteella voi todeta, että koulukiusaaminen Kuninkaanhaan yläkoulussa oli vähentynyt vuodesta 2008 tultaessa vuoteen 2012. Tulos oli ilahduttava, mutta parantamiseen varaa on aina. Kiusaamiseen puuttuminen on koulun jokaisen jäsenen asia.

7 POHDINTA

Luokanvalvoja- ja kuraattorituntien, tukioppilas- ja oppilaskuntatoiminnan, Kiva-koulu- ja vertaissovittelutoiminnan, hyvinvointitiimin, kodin ja koulun yhteistyön sekä koulun oppilashuoltotyöryhmän toiminnan kautta Kuninkaanhaassa ollaan oltu ehkäisemässä kiusaamista sekä aktiivisesti selvitetty kiusaamistapauksia oppilaiden välillä. Oppilaiden hyvinvointi ja tasapainoiseen kasvuun ja kehitykseen ja terveisiin kaverisuhteisiin ohjaaminen on tukea, jota aikuiset koulussa voivat oppilaille antaa. Kasvatuksellisten, keskustelevien, mutta myös tiukkojen ohjaamiskeinojen avulla aikuiset ovat näyttäneet oppilaille sitä eettisesti ja inhimillisesti oikeaa tapaa, jota mm. kaverisuhteiden hoitamisessa sekä ryhmässä toimimisessa täytyy noudattaa. Lapsi oppii esimerkistä, siksi on ollut tärkeää, että koko kouluyhteisö on toiminut positiivisena viitoittajana hyvän esimerkin tiellä.

Moraali, omatunto ja oikeudenmukaisuuden taju sekä empatia kehittyvät lapsella hitaasti, mutta niitä on hyvä opettaa lapselle jo varhain. Vasta kouluikäinen lapsi alkaa hyväksyä sen, että oikea, väärä ja moraalit ovat olemassa silloinkin, kun kukaan ei valvo. Siksi onkin erityisen tärkeää, minkälaisessa kasvatuksessa ja ohjauksessa lapsi on varhaisvuosinaan. On tärkeää rakastaa, huolehtia, välittää ja kasvattaa lasta, jotta hän myöhemmällä iällä osaa toimia samoin ikätovereidensa ja muiden kanssaihmisien kanssa. (Cacciatore 2007, 32.)

Vierivä kivi ei sammaloidu ja siksi kouluyhteisönkin tulee muuntautua ja kehittyä ajan hengen mukaiseksi. Paremman ilmapiirin ja motivoivan oppimisympäristön eteen on tehtävä töitä ja siksi se vaatii kehittämistä, uusia innovaatioita ja metodeja, sekä ennen kaikkea yhteisöllisen ja positiivisen ilmapiirin luomista työpaikallamme. Koulu on sekä oppilaiden että henkilökunnan työpaikka ja siellä on jokaisen saatava oppia ja viihtyä. Kannustavan, kivan ja oppimista edistävän kulttuurin luominen työpaikallamme olisi oltava prioriteettina agendallamme. Mistä ei tiedetä, siihen ei puututa. Siksi myös tärkeää on valistaa lapsia kertomaan epäkohdista, jotka heitä kohtaa koulussa. Kukaan ei voi ummistaa silmiä kiusaamiselta, vaan aikuisten täytyy pitää asiaa aktiivisesti esillä, jotta positiivinen toimintamalli syntyy kiusaamisen ehkäisemiseksi.

Koulukiusaamiseen on puututtava, mutta nollatoleranssia tässä suhteessa ei tulla koskaan valitettavasti saavuttamaan. Miten ideaalista olisikaan, että jokainen lapsi saisi viettää koulupäivänsä ilman pelkoa tai jännitettä, että joku kohta sanoo jotain ilkeää tai käy päälle, ilman suurempaa syytä. Miten ilahduttavaa olisi, että Kuninkaahanhaassa ei syntyisi riitoja, tappeluja, suunsoittamista ja toisten pilkkaamista. Kuitenkin huolestuttavan suuri määrä näitä edellä mainittuja tapahtuu kouluyhteisöissä ilman, että kukaan puuttuu siihen. Ilman, että kukaan kertoo aikuiselle. Vaitiololla tehdään asiasta hyväksyttävä. Miksi vaietaan, miksi kiusaaminen sallitaan? Aikuiset syyllistyvät turhan usein siihen, että asiat annetaan olla. Ajatellaan, että on turhauttavaa sanoa asiasta monta kertaa. Mutta se ei ole. Puuttuminen ei ole koskaan turhaa. Hyvään käytökseen opettaminen on jokaisen asia.

Satakunnan Kansan toimittaja Varjonen on kirjoittanut kouluterveyskyselyn tutkimuksista 17.2.2013 lehdessä. Kahden vuoden välein toteutettavasta kouluterveyskyselystä nousee esille sangen surullinen tutkimustulos. Sen mukaan nuoret kokevat, etteivät aikuiset välttämättä puutu koulussa tapahtuvaan kiusaamiseen. Kouluterveyskyselyn mukaan, 8. ja 9. luokkalaisista tytöistä 70 % ja pojista 66 %, ovat vastanneet, että koulukiusaamiseen ei ole puututtu koulun aikuisten toimesta. Tyttöjen korkeampi prosenttiluku luultavasti selittyy sillä, että tyttöjen välinen kiusaaminen on enemmissä määrin sanallista ja hiljaista kiusaamista, jota aikuisten on vaikea havainnoida, kun taas poikien keskuudessa esiintyvä kiusaaminen on fyysisempää. Tilastosta syntyy asetelma, jossa on nähtävissä suoranaista silmien sulkemista ja asioiden hoidon laiminlyömistä. Tätä ei voi sallia. Tosin sanatonta tai hiljaista kiusaamista on vaikea havaita, siksi niin paljon aikuisilta jää myös noteeraamatta. (Varjonen 2013, 12–13).

On hyvä, että kouluissa aika ajoin tarkistetaan luokkakohtaisesti kiusaamisen tilastollinen aste. En tiedä, tapahtuuko tällaista tilastointia kaikissa porilaisissa ala- ja yläkouluissa. Mutta tämä säännöllisesti, kaksi kertaa vuodessa toteutettava kysely näyttää kuitenkin jonkinlaista suuntaa, onko kiusaaminen vähentynyt vai lisääntynyt. Millä luokka-asteilla kiusaamista tapahtuu eniten, missä vähiten. Minkälaista kiusaamista koulussa esiintyy ja kenelle kiusattu on asiasta kertonut. Mielenkiintoista olisi myös tutkia, löytyykö luokissa esiintyvän kiusaamisen ja koulumenestyksen väliltä korrelaatiota. Eli onko paljon kiusaamista esiintyvissä luokissa keskiarvot matal-

lampia kuin niissä luokissa, joissa on arvioitu kiusaamista tapahtuneen vähemmän. Vai ovatko nämä kaksi asiaa täysin irrelevantteja? Jotenkin loogisesti ajateltuna, kiusaaminen luokkayhteisössä olisi omiaan hankaloittamaan tavallisen oppimisprosessin tietä. Luokassa esiintyvä syrjimineen, suunsoitto, kommentointi, arvostelu ja heikko luokan henki luultavasti näkyy myös joidenkin oppilaiden koulumenestyksessä.

Koulukiusaamisella on valitettavan merkittävä asema suomalaisessa koulujärjestelmässä. Suomalaiset lapset pärjäävät opillisesti, mutta sosiaaliset taidot ovat toisinaan vain välttäviä. Mikä tekee suomalaisten käytöksestä karua ja epäkohteliasta? Löytyvätkö perimmäiset syyt suomalaisten synkstä mielenlaadusta ja epävarmuustekijöistä, jotka ovat syntyneet Suomen historiassa? Syytä on monia. Kuitenkaan tämän kiusaamiskyllästeisen käytöskulttuurin ei tarvitsisi jatkua yhteiskunnassamme. Jos halutaan, että mieleemme säilyy terveenä ja hyvinvoivana, täytyy jokaisen myös oppia kunnolliset käytöskoodit elämää varten. Koti kasvattaa, mutta myös koulu voi olla näyttämässä, miten julkisessa yhteisössä toimitaan. Murrosikäisten valtaamassa yläkoulussa se ei ole kaikkein mutkattominta. Haasteita on lukuisia. Tämän päivän lapsi ei ole tottunut autoritääriiseen opetustapaan ja osa lapsista ei ole tottunut siihen, että heiltä odotetaan hyvää ja moitteetonta käytöstä muiden ihmisten seurassa. Miksi vanhemmat sallivat lapsiltaan huonoa käytöstä? Ja miksi jotkut vanhemmat suivaantuvat siitä, jos heidän lastaan ohjataan oikeaan käytösmalliin esimerkiksi koulussa?

Joka päivä rikotaan siis lasten oikeutta saada viettää koulupäivä turvallisessa ympäristössä, koska jokaisessa koulussa esiintyy jonkinasteista kiusaamista lähes joka päivä. Vai onko kiusaaminen liioiteltua? Olemmeko tehneet ilmiöstä liian suuren numeron? Olihan ennen vanhaankin niitä oppilaita, jotka joukkovoimalla uitettiin pihan perällä olevassa kuralätäkössä tai jonka vaatteet piiloteltiin niin, että uhrin oli hankalaa lähteä ulkoilemaan välitunnille muiden mukana. Asia ei ole liioiteltua. Jokaiseen kiusaamiseen pitää puuttua. Silmien ummistaminen ei ole ratkaisu, vaan avoin interventio ja ohjaus oikeaan ovat järkevämpiä ratkaisuja kiusaamisen estämiseen.

Pohtiessani Kiva Koulu – ohjelmaa, joka oli kokeilukäytössä Kuninkaanhaassa, mutta ei saanut tuulta purjeisiin, näkisin, että tämänkaltainen kiusaamisenvastainen ohjelma soveltuu paremmin alakoulujen käyttöön. Kivassa mm. yhtenä kiusaamisen

vastaisena toimenpiteenä oli edellytys huomioliivien käytöstä välitunneilla. Yläkoulun opettajat eivät asiasta innostuneet. Alakouluissa, joissa toimin, tämä on hyvin yleinen käytäntö, että ulkovälituntivalvoja pukeutuu keltaisiin huomioliiveihin. Näiden liivien tarkoituksena on nopeuttaa mm. sitä, että opettaja on helpommin tunnistettavissa ja löydettävissä, jos jotain välitunnin aikana tapahtuu. Lisäksi Kiva Koulu – systeemiin liittyvä kiusaamistapausten selvittely tuntui raskaalta ja byrokraattiselta soveltaa yläkoulussa tapahtuneisiin hektisiin ja aika usein yllättäviinkin tilanteisiin. Koulukuraattorina noudatan samaa periaatetta, että keskustelun, selvittelyn, kuulemisen ja sovittelun jälkeen on aina ns. kontrollikäynti, jossa tarkastan, että kiusaaminen ja huono käytös ovat loppuneet. Myös tukioppilaat ovat avuksi kiusaamistilanteiden havainnoimisessa. Nuoret nimittäin näkevät täysin eri tavalla tilanteita, joihin vaaditaan aikuisen puuttumista ja väliintuloa. Myös osa tukioppilaista on saanut kunnia-tehtäviä huolehtiessaan mm. jonkun 7.luokkalaisen koulunkäyntiin liittyvistä asioista, siihen kannustamisesta, kavereiden etsimisestä jne.

Erilaisten toimenpiteiden avulla saadaan vähennettyä kiusaamista kouluissa. Osallisuus on yksi tärkeä tekijä paremman kouluviihtyvyyden ja ilmapiirin luomisessa. Osallisuutta voidaan lisätä esimerkiksi yhteisiä tavoitteita asettamalla. Luokan koheesiota saadaan kasvatettua, kun luokalla on jokin yhteinen tavoite ja tahtotila. Jo 7.luokalla aloitettu suunnitelma 9.luokan kevään luokkaretkeä silmälläpitäen, sitouttaa ryhmää puhaltamaan yhteen hiileen paremmin, kun jos yhteinen tahto- ja tavoite-tila puuttuu. Ihminen on kuitenkin suhteellisen hedonistinen olio, siksi se haluaa ympärilleen hyvää oloa ja miellyttävyystekijöitä, vaikka itse koulunkäynnin päätavoite, oppiminen, olisikin tahmeaa. Siksi onkin tärkeää, että luokan jäsenet saadaan sitoutumaan yhdessä koulunkäyntiin. Luonnollista tietysti on, että ryhmään kuuluu aina niitä, jotka haluavat kulkea omia polkujaan, muiden kannustuksesta ja tuesta huolimatta, mutta jos koko luokkayhteisön koheesiota saadaan parannettua erilaisin keinoin, hyödyttää se myös sitä huonosti asioitaan hoitavaa yksilöäkin.

Luokan yhteisöllisyyden vahvistaminen on myös tärkeä osa koulun kasvatuksellista tehtävää. On yksinkertaisempaa pilkkoa yli 450-päistä oppilasjoukkoa luokkayhteisöiksi, joita ohjaa johtaja, luokanvalvoja. Teoriaosuudessa kerroin, miten oleellinen on luokanvalvojan rooli mm. kiusaamisen vastaisessa työssä. On tärkeää, että luokanvalvoja saa myös muulta henkilökunnalta ja ennen kaikkea pääesimieheltä,

rehtorilta, sen kaiken tuen ja rohkaisun, jota luokanvalvoja aika ajoin tarvitsee. Opettajilla on suuri vastuu jälkikasvun pedagogisesta ja sosiaalisesta kasvusta ja kehityksestä, halusivatpa he sitä tai eivät. Tosin tämä kasvatus voi mennä pahasti vinoon, jos kotijoukot eivät ole siinä samassa työssä rinnakkain luokanvalvojan kanssa. Yhteistyö vanhempien ja luokanvalvojan kanssa lisää siis oleellisesti myös oppilaan osallisuutta ja motivaatiota.

Tavoitteena jokaisella suomalaisella koululla on tulla kivaksi kouluksi. Väittäisin, että hyvällä opiskeluilmapiirillä ja terveillä ihmissuhteilla on opintoja edistävä vaikutus. Ei tarvitse kuin tehdä pieni ajatusleikki omasta työpaikasta ja sen ilmapiirin vaikutuksesta työvireeseen. Työ, vaikkakaan ei aina olisi mielekästä, on meidän henkistä ja tietysti taloudellista tilaa virkistävä tekijä, jota ilman meiltä puuttuu paljon. Jos työpaikkaan meno aiheuttaa valtavan paljon negatiota ja turhautumista, on siellä työskentely raskasta. Jos esimerkiksi opettajainhuoneeseen astuessaan tunnistaa, ettei ole toivottu ja odotettu tai muuten vain hyväksytty, on tämä omiaan tekemään ikäviä kolhuja itsetunnollemme. Tämän saman kokee kiusattu koulussa. Emmehän me itsekään haluaisi viettää arkeamme näin? Haluaisimmehan, että joku siihen puuttuisi ja ikävään käyttäytymiseen tulisi muutos?

LÄHTEET

Cacciatore, R. 2007. Aggression portaat, opetusmateriaali kouluille. Opetushallitus.

Gellin, M. 2011. Sovittelu koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Harjankoski, S-M. & Harjankoski, R. 1994. Koulukiusaaminen – haaste kasvattajalle. Juva: Kirjapaja.

Holmberg-Kalenius, T. 2008. Elämää koulukiusaamisen jälkeen. Jyväskylä: Gummerus.

Holopainen, M. & Pulkkinen, P. 2002. Tilastolliset menetelmät. Helsinki: WSOY oppimateriaalit.

Honkanen, E. & Suomala, A. 2009. Oppilashuollon käsikirja. Helsinki. Tammi.

Höistad, G. 2003. Irti kiusaamisen kierteestä. Helsinki: Kirjapaja.

Kerhokeskuksen verkkosivut. 2013. Viitattu 12.4.2013.

http://www.kerhokeskus.fi/fi/opettajat_ ja_ohjaajat/osallisuuskasvatus/oppilaskunta

Kuninkaanhaan koulun oppilashuoltoryhmä. 2013. Pori. Haastattelu 25.3., 7.4., 10.4., 15.4.2013. Haastattelijana Hanna Hildén. Muistiinpanot haastattelijan hallussa.

Kuninkaanhaan koulun www-sivut. 2013. Viitattu 2.4.2013.

http://www.cedunet.fi/kuninkaanhakakoulu/kuninkaanhaan_koulu/Tervetuloa.html

http://www.cedunet.fi/kuninkaanhakakoulu/kuninkaanhaan_koulu/Opetussuunnitelma_files/opskh.pdf

Kurki, L., Nivala, E., Sipilä-Lähdekorpi, P. 2006. Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa. Helsinki: Finn Lectura.

Laki perusopetuksen muuttamisesta. 2010. 2010/642.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20100642>

Lapsiasiavaltuutetun verkkosivut. 2013. Viitattu 23.4.2013.

MLL:n verkkosivut. 2013. Viitattu 10.4.2013.

http://www.mll.fi/nuortennetti/mina_ja_media/nettikiusaaminen/

<http://www.mll.fi/nuortennetti/tukarit/faktaa/>)

Niemi, H. 2002. Koulu valtavirran ja moninaisuuden kohtaamiskenttänä. Teoksessa Etiikka koulun arjessa. OAJ, 125.

Olweus, D. 1992. Kiusaaminen koulussa. Helsinki: Otava.

Perusopetuksen verkkosivut. 2013. Viitattu 5.4.2013.

<http://www.perusopetus.fi/?p=234>

Perusopetuslaki. 1998. 21.8.1998/628.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628#a628-1998>

Popov, L. 2010. Reilu, reipas ja vastuuntuntoinen. 52 keinoa vahvistaa hyvää käytöstä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Porin koulutoimen oppilashuolto. 2006. Porin koulutusviraston julkaisusarja 1/2006.

Potilaan lääkärilehden verkkosivut. linkki Facebookissa. 2013. Viitattu 4.4.2013

<http://www.potilaanlaakarilehti.fi/uutiset/koulukiusaaminen-nakyy-aikuisuuden-psykkisena-oireiluna/#.UU1VPAPL5pE.facebook>

Pulkkinen, L. 2002. Mukavaa yhdessä. Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Räsänen, R. 2002. Koulu valtavirran ja moninaisuuden kohtaamiskenttänä. Teoksessa Etiikka koulun arjessa. OAJ, 98.

Salmivalli, C. 2005. Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Salmivalli ym. 2009, 6. Kiva koulu opettajan opas yläkouluille. Opetusministeriö.

Salmivalli, C. 2010. Koulukiusaamiseen puuttuminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Salovaara, R. & Honkonen, T. 2011. Rakenna hyvä luokkahenki. Jyväskylä: PS-kustannus.

Saloviita, T. (toim), 2009. Meidän koulu. Keinoja työrauhan ja hyvän ilmapiirin saavuttamiseen. PS-kustannus.

Unicefin Lapsen oikeuksien sopimuksen www-sivut. 2013. Viitattu 2.4.2013.
http://www.unicef.fi/Lapsen_oikeuksien_sopimus_koko

Varjonen, J. 2013. Nuori voi yhä huonommin ja paremmin. Satakunnan Kansa 17.2.2013, Uutiset, 12-13.

Varsinais-Suomen MLL:n verkkosivut. 2013. Viitattu 10.4.2013.
<http://varsinaissuomenpiiri.mll.fi/nuorille/tukioppilastoiminta/>

Verso-vertaissovittelun verkkosivut. 2013. Viitattu 8.4.2013.
<http://www.ssf-ffm.com/vertaissovittelu/index.php?id=32>

Wallin, A. 2011. Sosiaalityö koulussa. Avaimia hyvinvointiin. Helsinki: Tietosano-
ma.
(http://www.lapsiasia.fi/c/document_library/get_file?folderId=97173&name=DLFE-8184.pdf)

Wikipedian verkkosivut. 2013. Viitattu 28.5.2013.
<http://fi.wikipedia.org/wiki/Sosiaality%C3%B6>

Wiman, A. 2013. Musiikinlehtori, oppilaskunnan ohjaaja. Kuninkaanhaka. Pori.
Haastattelu 3.4.2013. Haastattelijana Hanna Hildén. Muistiinpanot haastattelijan hal-
lussa.

